

Torsdagen den 28 november

Kl. 12.00

*Villkoren för ersät-
ningarna vid arbetslös-
het*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed om entledigande från riksdagsuppdraget
fr. o. m. den 1 januari 1986.

Stockholm den 21 november 1985

Olle Göransson

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

3 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1985/86:12 till utrikesutskottet

4 § **Villkoren för ersättningarna vid arbetslöshet**

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:2 om villkoren
för ersättningarna vid arbetslöshet.

Anf. 1 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Den 7 november 1985, alltså för bara några veckor sedan,
beslöt regeringen att utreda olika frågor om ersättningarna vid arbetslöshet.
Därigenom har dagens debatt i någon mån avdramatiserats.

Det är bra att utredningen nu äntligen kommer till stånd. Vi moderater har
länge krävt detta. Vi har också pekat på vad som bör utredas. Framför allt har
vi anfört, och jag vill i dag understryka det, hur viktigt det är att frågan i sin
helhet utreds. Så vill inte regeringen. Utredningsdirektiven finns i en bilaga
till betänkandet, och av detta framgår att man håller fast vid det nuvarande
systemet. Vad som skall utredas är några delfrågor. Visst är det välkommet

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Villkoren för ersät-
ningarna vid arbetslös-
het*

att dessa delfrågor blir föremål för en översyn.

Men, bästa socialdemokrater, varför vågar ni inte tänka stort och nytt? Varför vågar ni inte tänka litet mera långsiktigt? Ni kan inte vara tillfreds med de senaste årens arbetsmarknadssituation. Ni måste ju, liksom vi andra, vara oroade över den framtida utvecklingen. Ni måste vara lika angelägna som vi att diskutera förslag som på sikt ger bättre balans på arbetsmarknaden. Det måste ändå finnas alternativ till att varje år satsa drygt 20 miljarder på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi satsar dessutom säg mellan 10 och 12 miljarder, kanske mer, på ersättningar till dem som är arbetslösa. Det är alltså fråga om väldiga miljardebellopp som går ut. Frågan är om man inte skulle kunna minska dessa på något sätt. Framför allt anser vi att det borde kunna skapas ett samband mellan parternas förhandlingsbord och utgifterna för arbetslöshet. I dag tycks vi alla vara överens om att det krävs återhållsamma löneavtal för att vi skall få balans i svensk ekonomi, ökad konkurrenskraft och inte minst minskad arbetslöshet.

Allt detta pekar mot att arbetslöshetsförsäkringen måste reformeras. På sikt bör vi införa en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Den skall svara för grundtryggheten. Därutöver kan man skapa utrymme för frivilliga tilläggsförsäkringar, vilka kan finansieras med antingen egna avgifter eller på det sätt som arbetsmarknadens parter kan komma överens om.

Vi är på det klara med att reformen är dyr. Den s. k. ALF-utredningen framlade 1978, efter flera års utredande, förslag om en reform av det här slaget. Det fanns enighet då, men finansieringsfrågan hindrade ett genomförande. I dag kvarstår reformbehovet. I dag väger finansieringsproblemen också tungt. Men – som sagt – vi kan inte blunda för att det är många som helt saknar ekonomiskt stöd vid arbetslöshet och som är hänvisade till socialhjälp. Vi kan inte heller blunda för att en del endast har rätt till det begränsade skydd som KAS kan ge. Detta gäller särskilt kvinnor och ungdomar.

Det är beklagligt att regeringen inte vill utreda en allmän arbetslöshetsförsäkring. Ja, det är inte bara beklagligt. Det är förvånande att ni socialdemokrater ser så kallsinnigt på de människor som i dag står utanför arbetslöshetsförsäkringssystemet.

Att själva utredningsarbetet skall bedrivas av en ensamutredare är också förvånande. Är detta ytterligare ett uttryck för kallsinnighet? Brist på reformvilja? Oförmåga att vidareutveckla den svenska tryggheten för medborgarna – för alla medborgare?

Vi anser att dessa frågor borde ha utretts av en parlamentariskt sammansatt kommitté.

Herr talman! Till betänkandet är fogade några reservationer. Den första reservationen avser avstängningsreglerna. Vi moderater är inte nöjda med det sätt på vilket utskottsmajoriteten yttrar sig om Sten Anderssons i Malmö motion. Vi är med andra ord överens om att det motionen kräver skall utredas. Men vi är inte överens om det sätt på vilket utskottsmajoriteten avstyrker motionen.

Den andra reservationen gäller frågan om medlemskap i arbetslöshetskassorna. Lagen om arbetslöshetsförsäkring fastställer rätten att vara med i en arbetslöshetskassa utan att samtidigt vara fackligt ansluten. Så långt är allt gott och väl. Men hur är det i den praktiska verkligheten? Jo, det har visat sig

att utöver den mobbning som en icke fackansluten anställd kan råka ut för på en arbetsplats kan tillkomma stora svårigheter att bli medlem i arbetslöshetskassan. Detta har belysts av Sven-Erik Nordin m. fl. i motion 1462. Nordin och hans medmotionärer från alla de borgerliga partierna pekar exempelvis på hur svårt det kan vara att skaffa de särskilda anmälningsblanketter som har tryckts för icke fackanslutna anställda. Varför skall det behövas särskilda blanketter för denna kategori? Skall det uppfattas som en alldeles särskilt raffinerad form av mobbning på arbetsplatserna?

Observera dessutom att utredningen skall omfatta frågan om den administrationsavgift som tas ut av den som inte är fackligt ansluten. Men principfrågan, att så många som möjligt borde tillhöra en arbetslöshetskassa, nonchalerar man. Eftersom arbetslöshetskassornas verksamhet delvis finansieras av allmänna medel, borde det väl vara självklart att alla arbetstagare behandlas lika.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 2 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det bästa sättet att lösa frågorna om ersättning vid arbetslöshet är att se till att alla har ett arbete. Men så är ju inte politiken upplagd i dag.

Vi vet att kapitalet och näringslivet genererar en stor arbetslöshet, som den offentliga verksamheten inte på något sätt kan klara av, och i de politiska planerna fram till år 2000 räknas kallt med arbetslöshet. Vad som väntar oss nu framöver är en lågkonjunktur. Om den kommer till hösten eller till nästa vinter får vi se.

Konsekvenserna av detta är att många ställs i arbetslöshet. I förlängningen är det t. o. m. många som inte kan anpassa sig till den förfärliga arbetsmarknaden utan hamnar i någonting som kallas utförsäkring och därmed ställs utanför varje form av stöd i samhället. Man måste alltså gå till samhällets sociala myndigheter. Och det är alltför många i dag som är utförsäkrade trots att åtgärder har vidtagits.

Trots att arbetslösheten har minskat har vi en regional obalans. Det finns stora skillnader i utbildning. Det är stora svårigheter för dem som ställs utanför ett fast arbete att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Det görs ingenting rejält från de politiska makthavarna, och de som bestämmer i dag på arbetsmarknaden bryr sig inte särskilt mycket om de människor som ställs utanför.

Vi har från vpk sagt att i avvaktan på att man bestämmer sig för en helt annan politik måste man ändå se till att de som hotas av utförsäkring får den grundtrygghet som det kan innebära att få ett beredskapsarbete, att återigen försäkra sig om en försäkring.

I dag kan man få beredskapsarbete om man tar eget initiativ och begär det. Men vad vi vill är att den som hotas av utförsäkring skall erbjudas ett beredskapsarbete. Detta initiativ från samhällets sida är vad det handlar om.

Det vill inte regeringen, och det vill inte utskottet. Det är tydligen att gå alldeles för långt. I praktiken låter man dessa människor hamna utanför – av olika orsaker.

Man kan också tänka sig att arbetsmarknadsutbildning jämföras med

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Villkoren för ersättningarna vid arbetslöshet

förvärvsarbete utan den begränsning till två månader som finns i arbetsvillkoret för arbetslöshetsförsäkringen.

Om man ser till dagens arbetsmarknad är det ett viktigt inslag – att se till att de som har det sämst och drabbas hårdast även försäkras om en försäkring.

Nu har regeringen tillsatt en utredning igen. Samtidigt kräver de centrala fackliga organisationerna att ersättningen vid arbetslöshet höjs. Man föreslår nu 400 kr. i högsta ersättningsklass. Man kan jämföra med ersättningen 1974. Då var den högsta dagpenningen 130 kr., samtidigt som genomsnittet för en dagsinkomst för en industriarbetare var 136:60. I dag, eller rättare sagt andra kvartalet 1985, är motsvarande dagsinkomst för samma grupp 416:80. Jämför då dagens A-kasseersättning på 315 kr. med de 400 kr. som skulle behövas enligt 1974 års nivå.

Det kan vara en grund när man säger att regeringen har begärt en utredning. Men vad är det som gäller? Regeringen tillsätter ju ofta utredningar i besvärliga situationer. Och här sägs att frågorna skall lösas inom befintliga ekonomiska ramar – man skall omfördela på något sätt. Hur man skall klara det kan jag inte förstå, eftersom det handlar om två stora uppgifter framöver, dels att höja kassaersättningen rejält, dels att ta bort karensdagarna. Det går inte med samma nivå på ersättningen från samhällets sida. Hur den ekvationen skall gå ihop för Rune Carlstein begriper inte jag och inte vårt parti och inte heller andra som har funderat litet över detta.

Som jag har sagt i mitt särskilda yttrande kommer denna utredning säkert att användas av både regeringen och utskottet som en förevändning för att inte vidta några åtgärder på det här området framöver. De här frågorna ser inte ut att vara de viktigaste – här handlar det om omfördelning, jämlikhet och solidaritet, och då måste pengar ställas till förfogande. Någonstans måste de pengarna tas – allra helst direkt ur produktionen.

När man studerar utredningsdirektiven framgår det av nästan varje stycke att det inte får kosta något. Det sägs också att det skall ske en omfördelning beträffande de medlemsavgifter som är en del av fackföreningsavgiften. Jag skulle tippa att om man omfördelar dem kommer man att få nya problem, för det är en omfördelning bland redan fattiga – det handlar om den nyfattigdom som finns i dag.

Konsekvenserna av att utredningen har tillsatts är att borgerligheten är ganska nöjd. Man klagar litet förtrött, men Alf Wennerfors sade att vi nu inte behöver föra någon debatt om dessa frågor. Det har tillsatts en utredning, och vi har i stort sett fått det som vi vill, förklarade han. Den kampanj som har drivits av SAF och de borgerliga partierna har återigen haft framgång i regeringskansliet.

Jag kan bara se några ljusglimtar i den nya utredningen. Det är att den skall ta upp vissa väsentliga frågor och att man kan tänka sig att utreda möjligheten att arbetslöshetsersättningen bekostas av arbetsgivaravgifter. Men eftersom regeringen i utgifterna räknar in även företagens skatteinkomster menar man, efter vad jag förstår, att de inte skall öka. Det skall alltså inte bli mer pengar till denna sektor i samhället.

Alf Wennerfors bad socialdemokraterna att tänka stort. Jag kom osökt att tänka på reservation 1 till detta betänkande. Moderaterna tänker på de största och bästa. Det var kanske så Alf Wennerfors egentligen menade.

Vad säger moderaterna i reservation 1? Jo, att man skall stänga ute människor som frivilligt slutar ett arbete. Det är klart att det i alla samhällen kommer att finnas människor som inte är anpassade till vår reglerade värld och den reglerade arbetsmarknad som vi har. De kommer att sluta sina anställningar, kanske av för samhället obegripliga skäl.

Jag tänker i detta sammanhang på alla ungdomar som introduceras på arbetsmarknaden i beredskapsarbete och ungdomslag. Vilken arbetslivserfarenhet får de? Vilken bild av arbetslivet och vilket ansvar får de, när de behandlas på det sättet? När de kommer ut i arbetslivet på ett jobb kanske de t. o. m. slutar sin anställning. Då skall piskan fram! Då skall vi slå dem på ryggen en gång till. Tänk, de slutar!

Enligt moderaternas förslag skall avstängningsreglerna vara ännu hårdare för dessa människor. Det är att förfölja människor in absurdum. Men det stämmer väl överens med de grundläggande tankegångarna i den moderata ideologin.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3.

Anf. 3 BO NILSSON (s):

Herr talman! Ersättning vid arbetslöshet lämnas som vi vet i två former, som dagpenning från arbetslöshetsförsäkringen eller som kontant arbetsmarknadsstöd (KAS). De grundläggande villkoren för att få ersättning är desamma: sökanden skall vara arbetslös, arbetsför och beredd att ta ett lämpligt arbete. Lika för båda stödformerna gäller en karenstid av fem dagar innan ersättning börjar utgå. Arbetslöshetskassorna är den dominerande formen av stöd. Hela 3,5 miljoner personer är anslutna till försäkringen. KAS är ett komplement för dem som av olika skäl inte har rätt till ersättning från A-kassan. Dess ersättningsnivå är som regel avsevärt lägre än inom försäkringen.

Andelen personer som under åtminstone någon period under sin arbetslöshet får ersättning var under åren 1981–1982 hela 94 %. Detta höga tal har troligen överraskat många, t. o. m. representanter i utskottet lär ha blivit förvånade.

I betänkandet 1984/85:11 om de arbetsmarknadspolitiska anslagen behandlade utskottet i anslutning till medelsanvisningen till kontantstödet vid arbetslöshet även sådana frågor som nivån på kassaersättningarna och KAS samt statsbidraget till arbetslöshetskassorna. Med anledning av att regeringen redan då aviserat en utredning om ersättningarna vid arbetslöshet, tog utskottet vidare ställning till motionsyrkandena om inriktningen av det nya utredningsarbetet.

Regeringen har i dagarna bemyndigat arbetsmarknadsministern att företa utredningsarbetet. Det skall utföras av en särskild utredare med biträde av experter. Jag skall senare föredra vad som enligt direktiven skall ingå i uppdraget, men först vill jag något kommentera Lars-Ove Hagbergs inlägg.

Lars-Ove Hagberg sade vid flera tillfällen att arbetslöshetsersättningarna enligt direktiven inte får kosta mer. Jag måste erkänna att jag, trots att jag har läst direktiven mycket noga, inte kan förstå hur han kan dra den slutsatsen. Jag vill därför gärna att Lars-Ove Hagberg talar om för mig var i direktiven det står att nuvarande kostnader inte får öka. Jag kan tyvärr inte hitta det.

Det skall enligt direktiven ingå i uppdraget att:

- föreslå ett system för hur behovet av höjningar av dagpenningen skall bedömas i framtiden
- bedöma om det går att införa ett system med enhetligare avgifter för alla medlemmar i A-kassorna och redovisa hur ett sådant system i så fall skall utformas
- pröva möjligheten att fördela kostnaderna för arbetslöshetsersättning på ett sådant sätt att medlen från arbetsgivaravgifterna kan utnyttjas bättre samt dessutom undersöka alternativa finansieringsformer
- beräkna vad det skulle kosta att avskaffa den karenstid som gäller i arbetslöshetsförsäkringen och KAS samt redovisa hur en sådan reform skulle kunna finansieras inom nuvarande kostnadsramar för arbetslöshetsersättning
- föreslå vilka pensioner som bör påverka rätten till arbetslöshetsersättning samt bedöma om de s. k. 58,3-årsavgångarna och liknande uppgörelser är förenliga med de värderingar som ligger till grund för rätten till arbetslöshetsersättning
- föreslå åtgärder så att ombyttessökande i begränsad omfattning skall behöva arbetslöshetsersättning samt
- föreslå åtgärder för att göra administrationen av KAS effektivare och mindre resurskrävande.

Direktiven till utredningen finns i sin helhet i det betänkande från arbetsmarknadsutskottet som vi nu behandlar, dvs. 1985/86:2. Utredningen beräknas vara avslutad den 1 maj 1987.

Med hänvisning till den nämnda utredningen och dess direktiv tänkte jag göra det enkelt för mig och direkt gå över till att kommentera de reservationer som är fogade till betänkandet. Men låt mig innan jag gör det beröra något som Alf Wennerfors sade, nämligen att vi skulle tänka litet i stort. Vad han menade med att tänka litet i stort var enligt vad jag kunde förstå att arbetsmarknadens parter skulle ta ansvar för arbetslösheten. Det tycker jag i likhet med Lars-Ove Hagberg är cyniskt och kanske också litet typiskt för hur moderaterna brukar tänka i sådana här sammanhang. Det är att beklaga.

När det gäller frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring menar vi att det system vi nu har inte på något sätt är dåligt. Vi har alltså inte riktigt samma uppfattning som moderaterna när det gäller vikten av det.

Då det gäller reservationerna 1 och 2 kan jag med tillfredsställelse notera att det är rena moderatreservationer. Moderata samlingspartiet är ju inte precis känt för att ta varje chans och möjlighet att förbättra för fackföreningsrörelsen och dess medlemmar. Där är det snarare så att fantasin när det gäller att tänka ut försämringar knappast har några begränsningar.

Reservation 1 är föranledd av en motion från den f. d. fackföreningskämpe Sten Andersson i Malmö. Han yrkar i sin motion att kassaersättning skall betalas ut endast till dem som utan egen förskyllan blivit arbetslösa. Skälen för detta är bl. a. att han inte kan godta att personer som själva slutat sin anställning skall kunna få ersättning "redan" efter 30 dagar.

Utskottet och därefter riksdagen har vid tidigare tillfällen varit kloka nog att avstyrka resp. avslå liknande propåer. Jag antar att det var fråga om moderata förslag också då. De nuvarande sanktionsreglerna är säkert kännbara nog för den enskilde arbetstagaren. Nu skall reglerna om avstängning av olika skäl ändå tas upp i det kommande utredningsarbetet, men jag har svårt att tänka mig att det kommer att resultera i någon märkbar försämring för arbetstagarna.

I reservation nr 2 tar moderaterna upp påstådda problem för dem som utan att vara fackligt anslutna ändå vill vara med i en A-kassa. Lagen säger emellertid redan nu att var och en som arbetar inom en arbetslöshetskassas verksamhetsområde har rätt att vinna medlemskap. Från denna rätt gör lagen bara alldeles speciella undantag. 55 000 personer eller ca 1 % av den aktuella medlemsstocken har också använt sig av denna möjlighet. Det finns enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning absolut inga skäl att via statsbidragsbestämmelserna ingripa i kassornas handläggningsrutiner på det detaljerade sätt som motionärerna och reservanterna föreslår och som förordas i reservation nr 2.

Vpk tar i reservation nr 3 upp riskerna med att bli utförsäkrad och kräver bl. a. att alla som hotas av utförsäkring skall garanteras beredskapsarbete. I arbetsmarknadskungörelsen heter det redan nu att arbetslösa som riskerar att bli utförsäkrade skall – jag poängterar att det står *skall*, Lars-Ove Hagberg – anvisas beredskapsarbete om de begär det.

Lars-Ove Hagberg sade sedan någonting som förvånar mig, nämligen att vi inte bryr oss så mycket om dem som blir arbetslösa. Det kan jag absolut inte hålla med om. Vi har i Sverige, tycker jag, en förhållandevis god beredskap. Vi har den lägsta arbetslösheten kanske i hela världen. Vi har en relativt god arbetsmarknadspolitik, och vi har en god A-kassa och KAS som hjälper till, om det ändå skulle hända att man drabbas av arbetslöshet. Jag tycker att det är litet cyniskt och hårt att säga att vi inte bryr oss om dem som blir arbetslösa.

I ett av de särskilda yttrandena har de borgerliga tagit upp frågan om varför man valt en enmansutredning i stället för en parlamentariskt sammansatt kommitté. Den frågan tog Alf Wennerfors också upp här i dag. Det finns naturligtvis flera skäl till att man valt en enmansutredning. Jag skall bara nämna några. Det första är att väldigt många frågor är av teknisk och försäkringsteknisk natur. Det andra är, tror jag, att det anses mera effektivt att på det här sättet snabbare få fram ett förslag i en kontroversiell fråga. Den fortsatta behandlingen blir att utredningens betänkande skall remissbehandlas, vilket betyder att alla uppfattningar kommer fram innan det skrivs någon proposition. Dessutom tillkommer den politiska behandlingen, som så småningom ändå kommer att ske i vårt utskott och slutligen här i kammaren.

Sammanfattningsvis kan sägas att den utredning som beslutats av regeringen kommer att ta upp de flesta av de frågor som ställs i såväl motioner som reservationer. Det finns därför enligt min uppfattning skäl att avvakta resultatet av utredningen innan vi tar en större debatt i frågorna kring A-kassorna och KAS.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande 1985/86:2 och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 4 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Vi behöver inte ha någon debatt i dag, sade Alf Wennerfors. Så tolkade Lars-Ove Hagberg mitt inlägg. Jag sade bara, Lars-Ove Hagberg, att debatten kanske inte . . .

Anf. 5 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Bo Nilssons anförande.

Anf. 6 ALF WENNERFORS (m) fortsatt replik:

Förlåt, herr talman, då vänder jag mig till Bo Nilsson. Det jag tänkt säga till Lars-Ove Hagberg får jag då framföra på annat sätt.

Det nya systemet är bra, säger Bo Nilsson. Tycker verkligen Bo Nilsson att det är bra att så många står utanför systemet och att så många har en mindre ersättning? Jag tycker att Bo Nilsson skall svara direkt på den frågan.

Bo Nilssons kommentar till reservation 2 får jag alltså tolka på det sättet att han indirekt accepterar detta slags mobbning på arbetsplatserna.

Anf. 7 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det är klart, Bo Nilsson, att vi kan läsa direktiv litet annorlunda. Jag förstår att Bo Nilsson vill läsa direktiven på ett för honom så positivt sätt som möjligt. Nu har vi en viss erfarenhet av direktiv. Vi har varit med och drivit krav här i riksdagen. De har i regel först ställts utanför riksdagen. Så har de kommit upp här, och regeringen har sedan tillsatt en utredning. Alla har då trott att problemen skall lösas. Men efter någon tid har man sett efter vad som står i direktiven. Då har man funnit att det inte alls var meningen att huvudproblemen skulle lösas.

Det är samma sak här, Bo Nilsson. Bläddrar man litet i direktiven så finner man att de förslag utredningen kan komma fram till inte får innebära att den totala kostnaden för statsbidragen till arbetslöshetskassorna ökar. Det som står t. ex. under rubriken "Medlemsavgifterna" visar rakt igenom att detta inte får kosta någonting.

Under rubriken "Karensvillkoret" står det också att "en sådan reform skulle kunna finansieras inom ramen för de nuvarande kostnaderna för arbetslöshetsersättningarna".

Om man fortsätter att läsa direktiven finner man mot slutet att åtgärderna skall "kunna finansieras inom ramen för de nuvarande kostnaderna för arbetslöshetsersättning".

Undan för undan på område efter område, Bo Nilsson, skall det inte kosta något ytterligare – det skall sparas. Kostnaderna skall omfördelas bland dem som redan har det svårt. Det är andemeningen i direktiven till denna utredning. Hur Rune Carlstein som ensamutredare skall kunna klara av detta förstår jag inte, om han vill vara med om att skapa ett system där dagpenningen får en sådan nivå att den svarar mot 1974 års ersättningsnivå. Det är detta det handlar om, eller om vi skall ta bort karensdagarna. I detta sammanhang tycker jag att Bo Nilsson kan ge ett svar nu. Är det så, att det i fråga om utskottets tolkning helt klart finns en anda att vilka problem som helst kan lösas och att det som står i direktiven inte gäller utan att det kan strykas i och med det uttalande som gjorts av utskottets talesman? Är det på

det sättet Bo Nilsson vill att vi skall tolka det här framöver?

Så till frågan om utförsäkringen. Såvitt jag förstår läser Bo Nilsson på sitt sätt. Han säger nämligen: Ja, en arbetsförmedling *skall* anvisa den som hotas av utförsäkring ett beredskapsarbete. Men sedan säger han: *om* denne så begär. Det var just detta "om", Bo Nilsson, som var så viktigt i det här avseendet. Man skall alltså både göra en aktiv insats och anvisa ett arbete. Men det håller inte Bo Nilsson med om. Därför tycker jag att man är oerhört nonchalant mot just den grupp som har det allra svårast och som kanske har problem ute på arbetsmarknaden, inte bara när det gäller själva arbetet utan också när det gäller sociala frågor, Bo Nilsson!

Anf. 8 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Alf Wennerfors vill jag säga att ordvalet ibland kan betyda rätt mycket. Jag sade nämligen att det system som vi har inte är dåligt. Jag måste framhålla att jag fortfarande tycker att det inte är dåligt om 94 % av de arbetslösa ändå under någon period får ersättning från A-kassa eller via KAS. Detta är det ordval jag använde mig av.

När det gäller den mobbning som påstås finnas vill jag säga att jag inte riktigt vet vad Alf Wennerfors menar. Jag tror inte att det förekommer någon mobbning i detta sammanhang. Det är ju ändå 55 000 människor som utnyttjar rätten till ersättning. Jag tror att Alf Wennerfors får det svårt när det gäller att konkretisera det resonemang han för i fråga om mobbningen.

Lars-Ove Hagberg sade att det bara är att bläddra i direktiven, så finner man genast att det står att det inte får kosta mera. Jag sade inledningsvis att det beträffande vissa punkter står att det inte får kosta mera. Men det gäller definitivt inte totalt sett. Jag tycker att det är ganska viktigt att vi är överens i det avseendet. Dessutom tycker jag, Lars-Ove Hagberg, att det vore bra om vi kunde ta upp den diskussionen när utredningen är klar. Jag menar nämligen att det är fel att redan nu uttolka vad utredningen har att komma fram till. Jag måste säga att det är litet förmätet att göra en sådan tolkning. Jag tycker att vi skall ge Rune Carlstein en ordentlig chans. Det gäller ju för honom att hjälpa oss att lösa det här svåra problemet. När förslaget väl föreligger kan vi, som sagt, ta upp en diskussion i dessa frågor.

Till sist när det gäller vad som står i arbetsmarknadskungörelsen – dvs. att det *skall* anvisas beredskapsarbeten, om sökanden så begär. Jag tycker att det är en hygglig formulering. I vissa situationer finns det ju dock skäl att ha en skrivning av det slaget. Jag tror att det är mera humant. Det är ju ändå så, att 4 000 personer i detta land har tagit chansen härvidlag. De har således begärt att få – och har även fått – ett beredskapsarbete. Jag tror att den formulering som vi har valt i det här sammanhanget är riktig och bra.

Anf. 9 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Nu förtydligar sig Bo Nilsson. Han framhåller att han inte sade att systemet var bra utan att det inte var dåligt. Han nämner att 6 % står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Men, Bo Nilsson, det är rätt många människor. Åtskilliga hundratusen människor står alltså utanför den här försäkringen – och det accepterar en socialdemokrat. Vad jag undrade över var just hur ni socialdemokrater kan acceptera att så pass många människor står utanför.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Villkoren för ersättningsgarna vid arbetslöshet

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju så – jag vänder mig då till Bo Nilsson och alla andra socialdemokrater – att vi inte befinner oss i ett slutet rum. Det är inte bara den här frågan och den här utredningen som det gäller i den politiska världen. Nämnda utredning är ju *en* av många andra utredningar. Såvitt jag förstår består regeringens ekonomiska politik helt och hållet i åtstramningar och neddragningar – det får ju inte kosta någonting. Inte ens delpensionsförslaget, enligt vilket kompensationsnivån skall återställas till 65 %, går att genomföra om det inte blir nollresultat i avtalsrörelsen. Bo Nilsson. Jag förstår att det står mellan raderna att detta inte får kosta någonting, och det oroar mig. Så naiv är jag inte att jag tänker vänta på förslaget, utan jag tar diskussionen redan nu. De fackliga organisationerna och alla andra måste också göra det, för att ge sin bild av det hela. De centrala organisationerna har gjort det, genom att tala om att de vill ha 400 kr. i högsta dagsersättning. Vi får se vad regeringen kommer fram till. Regeringen har år efter år halkat efter 1974 års nivå och har inte velat kompensera fullt ut, vilket borde vara det riktiga i detta sammanhang.

Det står i direktiven på område efter område att det inte får kosta någonting. Hur skall Bo Nilsson klara ut detta? Vi kan inte vänta med en diskussion tills det kommer ett färdigt förslag med prutningar, utan vi måste ta diskussionen redan nu. Bo Nilsson måste också svara ordentligt på dessa frågor. Finns det utrymme för en mycket förbättrad arbetslöshetsförsäkring, karensdagar m. m.? I så fall är det ett mycket starkt uttalande härifrån, som står i strid med de hittills gjorda uttalandena från regeringens sida.

Frågan om utförsäkringarna återkommer. Nog är det så, Bo Nilsson, att om vi ur bestämmelserna tar bort orden "om de begär det" och i stället skriver in att arbetsförmedlingen *skall* erbjuda arbete, innebär det att vi visar en viss omsorg om dem som hotas av utförsäkring. Det skulle betyda så litet för arbetsförmedling och statsmakt, men det skulle betyda så mycket för de enskilda som hotas av utförsäkring. Vi måste fråga oss: Varför blir människor utförsäkrade? Det är det problemet som vi måste ta tag i, och det vill vi i vpk göra genom att ändra ordalydelsen i dessa bestämmelser. Men Bo Nilsson slår ifrån sig med båda händerna och säger att vi inte skall göra så. Det är att vara cynisk mot denna grupp.

Anf. 11 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Till Alf Wennerfors vill jag säga att vi inte accepterar några procent alls, när det gäller hur många som står utanför arbetsmarknaden. Så länge det finns arbetslösa människor skall det parti jag representerar kämpa för att minska arbetslösheten och leva upp till målet om arbete åt alla som vill och kan arbeta. Det är ett av våra allra främsta mål. Vi accepterar alltså inte förhållandena, utan vi arbetar hela tiden för att förbättra läget.

Lars-Ove Hagberg talar återigen om att det inte skulle få kosta någonting. Han försöker förklara bort detta att han har läst någonstans att det inte får ske någon ökning av kostnaderna. Det är som jag har sagt, Lars-Ove Hagberg – vilket vi borde kunna vara överens om – att det på vissa punkter står att det inte får kosta mera men att det när det gäller den totala

bedömningen inte står så. Det vore bra om vi kunde vara ärliga i en sådan här debatt.

Lars-Ove Hagberg tar upp delpension och annat som inte har direkt med detta ärende att göra, och jag skall inte kommentera det. Även dagsersättningen vid arbetslöshet är en fråga som diskuteras, och den kan vi bl. a. ta upp i budgetbehandlingen nästa vår.

Till sist till frågan om bestämmelsen att den som begär det skall anvisas beredskapsarbete. Man kan inte tvinga folk att ta ett jobb, Lars-Ove Hagberg, och därför täcker denna formulering upp vad som behövs för att alla som vill ha och kan ta ett arbete också har rätt att begära och få ett sådant arbete.

Tredje vice talmannen anmälde att Alf Wennerfors och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 12 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Det finns, som vi märker nu, en ganska god uppslutning i utskottet kring de ställningstaganden som redovisas i betänkandet. Många av de frågor som motionärerna tar upp kommer, som tidigare nämndes, att behandlas i den nya utredningen om ersättning vid arbetslöshet. Det är bra att regeringen nu antligen har tillsatt denna utredning. Vi har från folkpartiet länge önskat en översyn av bestämmelserna. Man kan ju fråga sig varför det behövde dröja så länge, då frågan fanns med redan i budgetpropositionen. Är det något som är så kontroversiellt att man ville vänta till efter valet? Och varför gav man inte uppdraget till en parlamentariskt sammansatt kommitté? Då hade man ju på ett helt annat sätt haft möjlighet att få förslagen förankrade bland övriga politiska partier.

Det är många uppgifter som den här stackars ensamma utredaren får. Från folkpartiets sida anser vi att direktiven ändå inte är riktigt fullständiga. Är regeringen kanske i stort sett tillfreds med den nuvarande ordningen? Vad menar man egentligen med uttalandet att "i likhet med vad som nu sker en viss del av kostnaderna finansieras genom medlemsavgifter"? I dag bekostas i många fall över 90 % av staten. Är man nöjd med det, eller tycker man egentligen som folkpartiet, fast man inte vågar säga det, dvs. att egenavgifterna skall höjas samtidigt som arbetsgivarens ansvar för finansieringen av försäkringen måste öka?

Det kan hända att det finns de som vill dra sig ur arbetslöshetsförsäkringen om man höjer egenavgifterna. Det finns verkligt starka skäl att överväga om inte medlemskapet skall vara obligatoriskt. ALF-utredningen hade i uppdrag att även utforma en sådan försäkring, men sedan har man lagt frågan på is. Kvar står att behovet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring finns. Det är ju bedrövligt, som tidigare har sagts, att många människor, framför allt kvinnor och ungdomar, i dagens samhälle helt saknar ekonomiskt stöd vid arbetslöshet.

Kvinnorna råkar här, som oftast, särskilt illa ut, tycker jag. En kvinna – det handlar ju oftast om kvinnor även om det lika väl kunde ha varit en man – har inte rätt till KAS om hon efter att ha varit hemma och vårdat barn vill ut i

förvärvslivet. Borde inte vård av barn kunna vara lika meriterande för KAS som en tvåårig gymnasieskoleutbildning? Om kvinnan har tur att få ett jobb är detta ofta till en början tillfälligt, och då är hon ändå inte kvalificerad för KAS, som kräver fem månaders arbete under de senaste tolv månaderna. KAS går visserligen inte att leva på, men det skulle ändå innebära ett erkännande av det tidigare arbetet om man blev berättigad till KAS, och man skulle ha en viss kontakt med förvärvslivet.

Karl Erik Erikssons motion, som handlar om att arbete i annat nordiskt land bör likställas med anställning i Sverige så att arbetsvillkoren för KAS kan uppfyllas, har fått en positiv behandling i utskottet. Vi skall slå vakt om vår gemensamma nordiska arbetsmarknad, och det är ju rimligt att samma regler gäller för KAS som för A-kassestöd. Nordiska ministerrådet skall ta upp frågan, och den återkommer förhoppningsvis när överenskommelsen skall ratificeras. Skulle frågan inte lösas måste utredningen självfallet ta upp den.

Herr talman! Det viktigaste kravet från folkpartiet, centern och moderaterna som tas upp i det särskilda yttrandet är att tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring borde aktualiseras i utredningsarbetet. En försäkrans härom skulle ge alla ett grundskydd på en vettig nivå. Sedan kan man diskutera vidare om det vore rimligt och möjligt med avtalsenliga eller enskilt tecknade försäkringar som en påbyggnad. Nog borde det i dag råda politisk enighet om att alla människor skall ha rätt till en viss ersättning när de drabbas av något av det värsta som kan hända en människa, nämligen att bli arbetslös.

Jag hoppas att jag kan tolka Bo Nilssons uttalande i dag på så att det finns en sådan politisk enighet i verkligheten. Låt oss då visa det.

Anf. 13 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Rätten till arbete är grundläggande för jämställdheten. Förvärvsarbetet är inte bara en förutsättning för egen försörjning. Det har också ett egenvärde genom att det är en väg till social kontakt, till gemenskap och till personlig utveckling.

Tyvärr har inte alla förmånen att ha ett arbete. Ungefär 40 000 eller en tredjedel av alla arbetslösa har dessutom inte någon form av arbetslöshetsunderstöd. För dessa är enda alternativet i många fall socialhjälp.

Från centerpartiets sida har vi under många år förordat en allmän arbetslöshetsförsäkring. 1978 lade ALF-utredningen fram sitt betänkande där det rådde stor politisk enighet om behovet av just en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det statsfinansiella läget har dock förhindrat att reformen kunnat förverkligas.

I årets statsverksproposition aviserades en ny utredning om ersättningarna vid arbetslöshet. I arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 reserverade vi oss från centern till förmån för en uppdatering av den tidigare ALF-utredningen. Vi ville bl. a. få de ekonomiska konsekvenserna i dagens arbetsmarknadssituation belysta. Den ständigt ökande arbetslösheten gör det ännu viktigare att ägna sig just åt detta problem.

När regeringen nu presenterar utredningsdirektiven kan man konstatera att nuvarande ersättningssystem kommer att bestå dels av en frivillig

försäkring, dels av det kompletterande stödet KAS. När initiativet till ny utredning togs hade det varit naturligt att den även skulle belysa konsekvenserna av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

En grundersättning till alla arbetslösa borde vara en självklar jämlikhetsmålsättning. Att socialdemokraterna nu helt övergett sin tidigare ståndpunkt är beklagligt.

Herr talman! Regeringen har vidare överlåtit arbetet på en ensamutredare. Bo Nilsson sade här tidigare att detta var lämpligt därför att det gällde frågor av teknisk natur. Det var också effektivt, sade han. Man kan fråga sig om inte alla utredningar borde vara enmansutredningar, om det är så effektivt. Men det är inte alltid man skall sträva efter hundra procentig effektivitet, utan man skall även försöka få en så bred enighet som möjligt. Här har regeringen demonstrerat sin ovilja till samförståndslösningar. En parlamentariskt sammansatt utredning hade varit det enda förnuftiga i denna för jämställdhet och jämlikhet viktiga fråga.

Anf. 14 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Det kom en dag in en nittonårig pojke på ett arbetsförmedlingskontor i Värmland, i gränstrakterna mot Norge. Han berättade öppet att han efter elva års studier var trött på skolarbete och frågade om det fanns något lämpligt jobb. Tjänstemannen på arbetsförmedlingen meddelade att man inte hade lämpligt arbete men att det fanns möjlighet att få gå in i ett ungdomslag. Då framhöll grabben att han, innan han tog en ungdomslagsplats, ville göra allt han kunde för att få ett heltidsjobb. Han sade resignerat: Jag får väl försöka själv då. Genom bekanta lyckades han också få ett heltidsjobb under ett halvår i Røros i Norge. Han fick arbete som avbytare på ett par lantgårdar. Han utförde drängsysslor under ett halvår och åkte sedan hem till Sverige igen. Han gick på nytt till arbetsförmedlingen och fick samma besked: Inget jobb. Men han fick också ett annat besked, och det var när han förde sin ekonomi på tal och bad om kontant arbetsmarknadsstöd under några veckor till dess han på nytt genom arbetsförmedlingen eller genom egen insats kunde få ett jobb. Nej, sade tjänstemannen, det går inte enligt bestämmelserna, för den tid som du har jobbat i Norge är inte kvalifikationsgrundande för kontant arbetsmarknadsstöd, det s. k. KAS.

Då säger någon: Den här grabben är väl ändå ett udda fall i gränstrakterna. Nej, det är han inte. Detta var ett mycket uppmärksammat fall. Den tjänsteman som handlade det intervjuades i tidningarna några dagar senare och sade bl. a.: Du är tyvärr inte det första fallet. Riksdagen har bestämt att det skall vara så, och det är bara att beklaga. Kanske skulle reglerna vara annorlunda om de inte bara drabbade dem som bor i kommunerna intill gränsen. Och föreståndaren för ett annat arbetsförmedlingskontor sade: Tyvärr måste jag säga att det här problemet inte är alltför ovanligt.

Detta är, herr talman, bakgrunden till min motion.

Hur har nu utskottet behandlat den? Precis som Charlotte Branting sade här förut har utskottet, tycker jag, behandlat motionen välvilligt. Man pekar på att i överenskommelsen från 1976 och i en tidigare överenskommelse från 1950-talet finns inte detta om KAS, utan de gäller endast arbetslöshetsförsäkringen. Man säger att dessa överenskommelser nu skall ses över och

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Villkoren för ersättningarna vid arbetslöshet

kommer då sannolikt också att gälla andra former av kontant stöd, däribland KAS.

Sedan säger utskottet att när det arbetet är klart får vi möjlighet att ta upp frågan på nytt i riksdagen – när vi från svensk sida skall ratificera detta avtal. Det innebär alltså en uppmaning: återkom då! Jag vill säga att jag hoppas att jag slipper återkomma. Men om man inte går med på förslaget, så kan ni lita på att jag skall återkomma.

Vi har för säkerhets skull också i ett särskilt yttrande sagt att om det inte skulle bli en lösning på detta problem, så är det – precis som Charlotte Branting nämnde här – ganska naturligt att utredningsmannen tar upp saken. Det är nämligen ett större problem än vad de flesta anar – det vet inte minst vi som bor i gränstrakterna.

Nu vet jag att vår tidigare riksdagskamrat Rune Carlstein blir utredningsman. Han är en klok människa, och jag utgår från att han med sin klokhet kommer att behandla och försöka lösa den här frågan, om det finns möjligheter inom direktivramen. Det är i den förhoppningen som jag inte ställer något särskilt yrkande. Men om problemet inte blir löst, då lovar jag, herr talman, att återkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 7 (avstängningsreglerna)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 234 röster mot 69 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 8 (medlemskap i arbetslöshetskassorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (utförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:9 Ändring i lagen (1957:577) om prästval (prop. 1985/86:34)

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:5 Lotterivinstskatten (prop. 1985/86:46)

1985/86:6 Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Det Förenade Konungariket Storbritanien och Nordirland om ömsesidigt administrativt bistånd mellan deras tullmyndigheter (prop. 1985/86:26)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1985/86:10 om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418) m. m. (prop. 1984/85:213).

Anf. 15 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag insåg vid dagens sammanträde i lagutskottet att jag tar en oerhörd risk när jag går in i den här debatten. Den socialdemokratiska gruppen var där representerad av sex kvinnor, och jag riskerar naturligtvis nu att råka i deras våld när jag ger mig in i den här frågan.

Vi moderater har den hållningen till konsumentpolitiken, såsom ett bredare anslag, att vi lutar till marknadsekonomin. I det samspel som finns i marknadsekonomin mellan konsumenters efterfrågan via prisbildning och producenters anpassning finns en betryggande garanti för att produkter utvecklas, att tjänster erbjuds marknaden på ett sätt som passar konsumentens behov. Vi har alltså inget egentligt förtroende för att samhället här skulle ha en förmåga som går utöver detta växelspel mellan producenter och konsumenter.

Det är kanske särskilt viktigt att påpeka att det här växelspellet då och då sätts ur funktion, och i de fallen är vi beredda att acceptera inslag av konsumentpolitik. De fall som jag då syftar på är naturligtvis när konkurrensen försvinner.

Vi vet att i fråga om vissa av samhället producerade tjänster – försvar, polis och annat – är det naturligt och självklart att konkurrensen sätts ur spel. Det vore ju en besvärande situation med konkurrerande arméer. Men på andra samhällsområden sätts också konkurrensen ur spel, och där menar vi att det är till konsumentens nackdel. Det är i vårdsektorn, skolsektorn och andra sektorer inom den offentliga verksamheten, där konsumentens val är begränsat till en källa, där det har skapats ett monopol.

Alltså: i en marknadsekonomi, där en fungerande konkurrens finns, där är konsumentens intressen väl tillgodosedda, enligt vårt sätt att se saken.

Man kan möjligen fråga sig om inte frågan om farlighet avser ett område som borde föranleda samhället att ingripa till konsumentens skydd, dvs. hålla efter producenterna så att de inte producerar farliga varor och tillhandahåller farliga tjänster. Då skall det sägas att 4 § marknadsföringslagen, som i detta betänkande föreslås utvidgad till att gälla också tjänster, innehåller möjligheten för marknadsdomstolen att ingripa mot sådant som kan anses vara farligt för konsumenten och tillse att det blir ett förbud mot att sådana varor tillhandahålls på marknaden. Man kan ju tycka att saken därmed var klar.

Men en kommitté som tillsattes för att överväga konsumentpolitiken och antog namnet riktlinjekommittén kom att ägna en del av sin uppmärksamhet åt den egendomliga juridiska figur som kallas konsumentverkets riktlinjer. Kommittén kom i sitt slutbetänkande fram till att riktlinjeverksamheten borde fortsätta inom ramen för konsumentverkets och konsumentombudsmannens verksamhet. Men man har utvecklat en delvis ny syn på näringslivets egen insats som jag tycker är ett utmärkt hälsotecken och utgjort grundvalen för min motion och för reservation 1 till detta betänkande. Näringslivets egna saneringsåtgärder skulle aktiveras och i viss utsträckning

organiseras. På detta reagerade näringslivet mycket positivt. Man ville på detta sätt delta i utvecklingen av konsumentpolitiken. Det har kallats näringslivets egenåtgärder.

Då uppkom en konkurrens mellan näringslivets insatser för konsumentpolitiken och den av politiska organ och statliga myndigheter dirigerade konsumentpolitiken, alltså den som kommer ut via konsumentverk och konsumentombudsman. I den konkurrenssituationen har vi moderater i reservation 1 till lagutskottets betänkande velat uttala att det är självklart och nödvändigt att man lutar främst till näringslivets egenåtgärder. Jag har förut redovisat att vår syn på detta område bygger på vår tilltro till marknadsekonomi och det växelspel som där sker mellan konsument och producent. Vi menar att detta är det bästa sättet att uppnå det konsumenten behöver.

Jag skulle kunna raljera en del över det sätt på vilket lagutskottets – med hänsyn till morgonens upplevelser höll jag på att säga konsumentutskottets – majoritet har skrivit i betänkandet i denna fråga. Det förefaller som om majoriteten vacklar än hit och än dit och till slut stannar för att vilja säga att det måste vara staten som övervakar. Det är väl just där den ideologiska skillnaden kommer bäst till synes.

Jag kan inte underlåta att ge kammaren del av en sådan här riktlinje. Det är ett dokument som jag inte tror många har sett, trots att vi alla är konsument.

Det är en riktlinje för stegar, som vi fått av konsumentverket i samband med behandlingen i lagutskottet. Jag skall bara läsa upp några delar av den för att visa vad vi egentligen sysslar med.

Först har vi rubriken Omfattning: "Dessa riktlinjer gäller bärbara stegar som marknadsförs till konsument för enskilt bruk."

Så långt är allt gott och väl. Det förstår t. o. m. jag. Men sedan fortsätter det: "Definition av bärbara stegar ges i Svensk Standard SS 2091, Utgåva 1, 1985-02-15."

Då undrar man: Vad är detta? Duger inte språket längre? Vågar inte konsumentverket lita på att allmänheten vet vad en bärbar stege är, utan är tvunget att hänvisa till ett lagverk?

Litet längre fram anges: "Stegar som marknadsförs skall vara försedda med information enligt Svensk Standard SS 2091, Utgåva 1, 1985-02-15, avsnitt 7."

Man undrar verkligen: Hur skall en konsument kunna avgöra om han har fått all den information som Svensk Standard SS 2091 innehåller? Men framför allt undrar man: Hur har konsumentens ställning stärkts genom att denna riktlinje har utfärdats? Jag tror att det är en mycket hållbar linje som vi moderater har valt: att lita till marknadsekonomin växelspel och till näringslivets ansvar för att tillhandahålla produkter som konsumenterna vill ha och kan använda.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Reservanterna bakom reservation nr 2 har tagit upp en fråga om talerätt i marknadsdomstolen. Jag skall förbigå den, eftersom Ulla Orring kommer att koncentrera en del av sitt anförande till den frågan. I stället skall jag beröra den sista reservationen, som handlar om ersättning för rättegångskostnader i marknadsdomstolen och om kostnadsfördelningen i fall av medgiven talan.

Det handlar här om fall där en företagare exempelvis kan säga sig att det är för dyrt att försvara den egna positionen och därför föredrar att acceptera konsumentombudsmannens ståndpunkt. Konsumentombudsmannen kan då under anförande av ett behov av fast praxis trots medgivandet gå vidare till marknadsdomstolen och där föra en talan mot den part som alltså redan har medgivit bifall till konsumentombudsmannens talan.

Det är helt i strid med svensk rättsuppfattning att man trots medgivande från en part kan tvinga denne till domstol. Reserverna i utskottet har nu inte velat gå ända därtill att man skulle förbjuda att process fick föras när medgivande lämnats, utan man har tillsammans inom det borgerliga blocket stannat för den rimliga lösningen att i de fall då konsumentombudsmannen driver en part till rättegång skall konsumentombudsmannen svara för kostnaderna. Det är orimligt, och det saknas parallell härtill inom något annat område av svenskt näringsliv, att man kan ålägga en part att uppträda i domstol, trots att denne medgivit talan, och dessutom ålägga honom att då själv betala rättegångskostnaderna.

Jag vill, herr talman, till slut yrka bifall såväl till reservation 2 som till reservation 3.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Ärendet om ändringar i marknadsföringslagen handlar bl. a. om stopp för försäljning av farlig eller otjänlig produkt redan hos tillverkaren eller importören, alltså innan den hunnit ut i detaljhandeln – en åtgärd som folkpartiet anser vara ett bra skydd för konsumenten – liksom utvidgning av produktsäkerhetsbestämmelsernas tillämpning till att omfatta även tjänstområdet. Förslagen i betänkandet innebär även ett bibehållande av nuvarande system med riktlinjer som utfärdas av konsumentverket efter förhandlingar med näringslivet.

I betänkandet framförs synpunkter innebärande att företagen och näringslivet kan ta på sig ytterligare ansvar i form av egenåtgärder till gagn för konsumenten. Min och folkpartiets uppfattning är att det bästa förhandlingsresultatet åstadkoms mellan enskild konsument och företrädare för näringslivet. Ju mer konsument och producent kan mötas direkt för att diskutera problem, desto bättre blir resultatet för båda parter. Nöjda konsument är ett bra betyg för ansvarsfulla producenter.

Organisationer som Sveriges Köpmannaförbund och SHIO-Familjeföreningen har klart deklarerat att man är villig att ta på sig ett större medansvar för att ge konsumenten en tryggare ställning på marknaden. Däremot anser vi i folkpartiet, i motsats till föregående talare här, att konsumentverket fortfarande bör ha ett övergripande ansvar enligt intentionerna inom det konsumentpolitiska området.

Riktlinjerna har emellertid under årens lopp utsatts för kritik, vilket också ledde till att den borgerliga regeringen, med dåvarande handelsministern Hadar Cars, 1979 tillsatte en utredning för att granska förhållandet.

Den kritik som framfördes mot riktlinjerna gick bl. a. ut på att konsumentverket alltför okritiskt använt systemet som styrmedel. Därmed ansågs det att man inte närmare granskade andra medel, metoder och åtgärder. En enig utredning kom emellertid fram till att kritiken varit överdriven. Förmodligen

har också ett bättre förfarings sätt i själva framtagningsprocessen utvecklats under årens lopp. Nu är både näringslivet och konsumentverket vana vid systemet och har lärt sig att hantera det på ett bättre sätt. Självfallet finns det, herr talman, i sakfrågorna olika ståndpunkter.

Den uppstramning som har skett inom konsumentverket tyder enligt min mening på, vad gäller antalet och urvalet av riktlinjer, att så är fallet. Jag kan nämna att det under åren 1977–1980 tillkom 32 riktlinjer, från 1981 och fram till april i år 17.

Jag har valt att i mitt anförande uppehålla mig särskilt vid riktlinjerna av den anledningen att de oftast blivit ett slagträ i den konsumentpolitiska debatten. Det förträngs tyvärr alltför ofta att de i grunden tillkommit för att tillvarata och bevaka konsumenternas ställning, för att åstadkomma ett tryggare och objektivare förhållande mellan de olika parterna på marknaden. Jag anser därför att riktlinjesystemet har kommit för att stanna.

Riktlinjernas rättsliga ställning kommenteras utförligt i betänkandet. Vi i folkpartiet instämmer helt i majoritetsskrivningen, att det inte råder tvekan om att riktlinjerna rättsligt sett har karaktären av icke bindande regler.

Marknadsdomstolen i sin tur gör en självständig prövning om en näringsidkarens handlande strider mot marknadsföringslagen.

En oklarhet har rätt om avsikten med bör- eller skall-regler i riktlinjerna. Numera innehåller konsumentverkets författningsregler ett särskilt förtydligande om vad som händer om inte reglerna följs.

Herr talman! Konsumentpolitiken uppmärksammas tyvärr alltför sällan i den allmänna debatten. Den ställs undan i ett hörn i glömskans värld och uppfattas av många som ett onödigt påfund. Det finns även här i kammaren uttryck för den åsikten att man smått raljerar med de konsumentpolitiska frågorna. Ändå handlar det i verklig mening om förhållanden som rör vårt dagliga liv.

Folkpartiets uppfattning är att det i samhället skall finnas utrymme för utveckling av en marknadsekonomi som främjar mångfald och valfrihet. Med en liberal marknadsekonomi kan besluten fattas ute hos företagen och produktionen anpassas till konsumenternas krav. Men det fordrar och förutsätter en ständig vaksamhet och balans mellan producent och konsument. Det bygger också på enskilda individers kunskap. Konsumenten skall själv avgöra vilka produkter han/hon behöver. Folkpartiet myndigförklarar konsumenten, samtidigt som vi bejakar behovet av en väl fungerande konsumentupplysning och därtill anpassade lagar.

Jag vill därför yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkande 1985/86:10 utom vad avser momenten 6 och 7, där jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3. Vad särskilt gäller talerätten i marknadsdomstolen vill jag motivera folkpartiets och övriga reservanternas ställningstagande i reservation 2. Nic Grönvall har ju tidigare utvecklat vårt ställningstagande i reservation 3.

Företagen bör enligt vår mening även ha möjlighet att direkt föra talan i marknadsdomstolen mot ett annat företag i ett konkurrensärende. Utskottets majoritet föreslår emellertid att nuvarande ordning bibehålls, vilket vi på det bestämdaste motsätter oss. Det vittnar, tycker vi, om en okänslighet gentemot näringsidkarens vardag. Det betyder att KO först måste besluta om

att inte föra saken till domstol, innan näringsidkaren kan vända sig till marknadsdomstolen. Kritik har under dessa år inte saknats mot detta förfaringsätt.

Omgången med en prövning först hos konsumentombudsmannen orsakar näringsidkaren en försening av ärendet, som kan vara till stort men för honom eller henne. Den konkurrensskadliga verksamheten kan sedan ha förlorat i aktualitet.

Även riktlinjekommittén ansåg för sin del att kritiken mot nuvarande regler om talerätt förtjänade att åtgärdas och föreslog en direkt och obeskuren talerätt. Även med tanke på de minskade resurserna för konsumentverket har de flesta remissinstanser instämt.

Folkpartiet instämmer i kritiken. Vi anser det stötande att en näringsidkare hindras från att direkt vända sig till marknadsdomstolen i ett marknadsföringsärende som kanske klart strider mot marknadsföringslagen men som KO av skilda skäl, t. ex. prioritering av konsumentintresse och med hänsyn till konsumentverkets trots allt begränsade resurser, har svårt att föra fram.

Vi yrkar därför bifall till reservation 2 och 3 och i övrigt till lagutskottets hemställan.

Anf. 17 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att peka på de skillnader mellan folkpartiets och moderaternas hållning i konsumentpolitiska frågor som jag redovisade. Det skulle vara värdefullt om Ulla Orring ville precisera vilken del av den marknadsekonomiska mekanismen som hon och folkpartiet inte anser fungera tillfredsställande. Folkpartiet har ju formulerat sin tilltro till marknadskrafternas förmåga att tillhandahålla konsumenterna vad de behöver. Men om jag hann anteckna rätt, sade Ulla Orring i fortsättningen ungefär att den marknadsekonomiska regleringen av marknaden behöver tillsyn. Ulla Orring uttryckte det så att den förutsätter vaksamhet och balans och en till marknaden och konsumentupplysningen anpassad lagstiftning.

Det måste alltså betyda just det som folkpartiets ställningstagande i reservation 1 tyder på, nämligen att man inte riktigt litat på att aktörerna i det marknadsekonomiska växelspelet förmår fungera väl. Jag vill gärna veta: Vem är det ni inte litat på – är det producenterna eller är det konsumenterna?

Anf. 18 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Vi skiljer oss här från den moderata synen, det är helt klart. Från folkpartiets sida har vi stort förtroende för konsumenten, men vi menar att konsumenten behöver ha tillgång till konsumentinformation, konsumentupplysning och de lagar som finns i samhället. Vi anser att detta bildar en skyddsram, så att konsumenten själv kan klara sig. Om jag har uppfattat Nic Grönvalls anförande rätt, vill moderaterna slopa riktlinjesystemet, och det tror jag skulle vara en olycklig väg.

Vi bekänner oss också till en fungerande marknadsekonomi, där vi har stor tilltro till producenten. Men vi menar att i det krångliga samhälle som vi lever i måste konsumenten ha en möjlighet att ta reda på vad som är rätt och riktigt för att systemet skall kunna hållas i balans. Jag är mycket noga med att påpeka att det behövs en balans i det här systemet. Då tror jag marknadskrafterna fungerar bäst.

Anf. 19 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Innebörden av det som Ulla Orring säger är faktiskt att hon inte har förtroende för producenterna. Hon säger ju själv att hon har förtroende för konsumenternas förmåga att skaffa sig information och upplysning. Men när hon samtidigt säger att det behövs samhällsinsatser på det här området, måste det tyda på att folkpartiet inte har förtroende för att producenterna och näringslivet vill tillhandahålla den upplysning och information som konsumenterna obestriddligen behöver. Det är värt att notera.

Jag skall sedan lägga till att det inte har sagts något alls vare sig här i dag eller i reservationen som tyder på att moderaterna vill helt avveckla riktlinjeverksamheten. Det har t. o. m. uttryckligen sagts att i konsekvens med vårt förtroende för marknadsekonomins växelspel anser vi att riktlinjeverksamheten skall få förekomma blott i de fall då det visar sig att producenter och konsumenter inte lever upp till sin roll.

Jag har mycket svårt att förstå folkpartiets linje. Det är kanske detta med två stolar som fortfarande lockar. Jag har svårt att förstå hur folkpartiets linje passar med att marknadsekonomi är den kraft som man lutar till.

Anf. 20 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Nic Grönvall uppträder särskilt ofta i rollen som vanlig konsument. Om det vore så skulle Nic Grönvall kanske stämma ned tonläget litet.

Vi har ett fantastiskt utbud av varor på marknaden, och som enskild konsument har man ganska svårt att göra ett val. Därför har vi behov av en offentlig konsumentupplysningsverksamhet och riktlinjer där man kan jämföra de olika varuslagen.

Jag kan säga att vi från folkpartiets sida har stort förtroende för producenterna på samma sätt som vi har stort förtroende för konsumenterna, men vi vill inte sätta det offentliga konsumentupplysningsinstitutet ur funktion. Vi vill bevara det, så att konsumenter och producenter skall kunna fortsätta ett förtroendefullt samarbete.

Jag kan tala om för Nic Grönvall att jag tycker det är bra att vi har fått bl. a. riktlinjer för säkerheten när det handlar om barnsängar. Jag tror inte att konsumenterna tycker att det är en dålig typ av riktlinjer och säkerhetsbestämmelser. Tvärtom uppskattas detta mycket av barnfamiljer, som inte har tid och ork att springa och jämföra i olika affärer. Nu kan de vända sig till konsumentverkets upplysare och få råd om detta härvidlag.

Anf. 21 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar behandlar regeringens förslag till förändringar i marknadsföringslagen. I propositionen föreslås bl. a. att marknadsdomstolens nuvarande möjlighet att förbjuda detaljister att saluhålla farliga eller otjänliga produkter skall utvidgas så att även tillverkare, importörer och grossister kan förbjudas att tillhandahålla en sådan vara till senare säljled.

I samband med beslutet i våras om konsumenttjänstlagen beslutade riksdagen att 4 § i marknadsföringslagen skulle avse också de tjänster som

omfattas av denna lag. Nu föreslås att produktsäkerhetsbestämmelserna skall vidgas till att omfatta hela tjänsteområdet. Ett annat för konsumenterna viktigt förslag ger marknadsdomstolen möjlighet att omedelbart stoppa varor eller tjänster när det föreligger överhängande risker för skador, utan att som för närvarande först behöva höra den person som beslutet avser.

Det gäller således många viktiga förbättringar för konsumenterna, och utskottet tillstyrker bifall till propositionen med en viss redaktionell ändring. Som vanligt när det gäller konsumentfrågorna blev vi naturligtvis inte överens, utan tre reservationer har fogats till betänkandet.

I reservation nr 1 av moderaterna behandlas näringslivets egenåtgärder. Alla parter är överens om behovet och vikten av ökade egenåtgärder. Flera sidor i propositionen handlar om den positiva syn som vi alla har i denna fråga. Men vi har inte alla samma blåögda övertro på de fria marknadskrafterna som moderaterna.

Vad moderaterna nu vill komma åt är riktlinjesystemet. Moderaterna upprepar sin gamla tes att riktlinjeverksamheten är alltför omfattande och att en omprioritering måste ske av konsumentverkets resurser. Samtidigt har moderaterna äntligen insett att riktlinjerna inte helt kan undvikas. Det betyder, Nic Grönvall, att inte heller moderaterna fullständigt litat på marknadskrafterna.

Det finns 45 riktlinjer, varav 20 rör säkerhetsfrågor. De senaste tre åren har totalt 10 riktlinjer tagits fram. Det är alltså i snitt ungefär 3 om året. Dessa riktlinjer avser elmateriel, leksakers säkerhet – bl. a. när det gäller brännbarhet –, kontaktlinser och linspreparat samt de stegar som Nic Grönvall tidigare raljerade över. Jag tycker faktiskt att det är viktigt att jag när jag som konsument köper en stega vet att jag också vågar gå upp på den utan att stegen ramlar i bitar och jag i golvet.

Riktlinjerna avser vidare beklädnadstextiliers brandegenskaper, cykelhjälmarna – en mycket viktig fråga när det gäller barn –, en revidering av konsumentkreditlagen, barnskyddande beslag för fönster och fönsterdörrar samt begagnade bilar.

Jag är glad att Ulla Orring här så tydligt har talat om folkpartiets syn på riktlinjeverksamheten. Men jag förstår av Nic Grönvalls anförande att han tycker att kvinnliga riksdagsledamöter inte är lika mycket värda i arbetet här i kammaren och i utskotten som moderata manliga riksdagsledamöter.

Åtta av föreskrifterna under de tre senaste åren rör alltså säkerhetsfrågor. Jag skulle vilja fråga Nic Grönvall vilka av dessa riktlinjer som inte behövs. Jag förstår att den som avser stegar finns med, men vilka fler är det som han anser vara onödiga?

Moderaterna vill att konsumentverket skall få inleda förhandlingar för framtagande av riktlinjer endast då brister uppstår i den marknadsetiska utvecklingen och dessa inte åtgärdas från näringslivets sida. Som kommentar till detta vill jag citera från mitten av s. 29 i propositionen, där departementschefen säger:

”På vissa områden torde det dock vara angeläget att ge riktlinjesystemet företräde framför egenåtgärder inom näringslivet. Jag tänker därvid särskilt på produktsäkerhetsområdet, när det behövs regler om tekniska metoder, varuegenskaper eller gränsvärden o. d. för att förebygga olycksfall. Vad som

nu sagts kan ha motsvarande betydelse då det gäller områden med svag organisationsgrad, där alltså många företag står utanför branschsammanlutningen.”

Med anledning av vad som står i den senare delen av citatet vill jag framhålla att vi vet att branschorganisationerna har vissa bekymmer.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

Reservation nr 2 är avgiven av samtliga borgerliga partier, som vill ge näringsidkarna rätt till direkt talan i marknadsdomstolen i konkurrensärenden.

Det är självfallet ett samhällsintresse att man snabbt kan stoppa otillbörliga konkurrensmetoder, som inte bara skadar näringslivet utan också ger negativa effekter för konsumenterna. Eftersom konsumenternas läge är mest utsatt anser departementschefen och utskottsmajoriteten att vi måste prioritera deras intressen. Därför är det nödvändigt att konsumentombudsmannen har möjlighet att kontrollera om det ur konsumentsynpunkt är angeläget att driva frågorna, innan utredning och process lagts upp på ett sätt som inte passar konsumentintressena.

Vi vet att det är nödvändigt att konsumentombudsmannen fattar sina beslut snabbare, så att olägenheterna för näringsidkarna minskas så mycket som möjligt. Sådana direktiv till konsumentombudsmannen är på gång.

Jag yrkar avslag även på reservation nr 2.

Reservation nr 3 behandlar medgiven talan och är också den avgiven av representanter för samtliga tre borgerliga partier.

Utskottsmajoriteten har i och för sig förståelse för kravet i reservationen, men vi instämmer trots detta i departementschefens uttalande att frågan om ersättning får aktualiseras i ett vidare sammanhang.

Jag tycker det är symtomatiskt att de borgerliga partierna, som brukar lägga fram förslag om neddragning av medlen till de verksamheter som är till fördel för konsumenterna, nu framlägger förslag som skulle ge ekonomiska förbättringar för näringsidkarna. Det konsekventa i deras uppfattning kan ingen anmärka på. Jag vill yrka avslag även på reservation nr 3.

Herr talman! Med det här anförda ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkande 1985/86:10.

Anf. 22 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Det är väl inte så mycket av det som sagts som borde föranleda replik. Jag skall bara uppehålla mig vid den fråga som riktades till mig, nämligen vilka riktlinjer det finns som inte behövs. Svaret på det ligger just i vad jag sade – konsumenterna har ingen aning om vilka riktlinjer som finns! Jag vet i denna stund inte hur man bär sig åt för att komma över konsumentverkets riktlinjer, om man inte åker ut till konsumentverket och ber att få dem. Det är just det som är svagheten. Jag kan alltså inte svara på den fråga som Inga-Britt Johansson ställde, helt enkelt av det skälet att dessa riktlinjer inte finns tillgängliga.

Inga-Britt Johanssons kommentar till reservation nr 3 visar hur litet Inga-Britt Johansson vill förstå reservationen. Grunden för att man vill acceptera att rättegångar förs mot en part som medger en talan skulle vara den att man behöver rättslig vägledning. Om man nu tvingar en part in i en

rättegång mot hans vilja, efter hans medgivande i sak, och därmed ger honom kostnader, kommer den parten – det kan Inga-Britt Johansson vara övertygad om – inte att engagera sig nämnvärt i rättegången. Det mål som Inga-Britt Johansson säger sig vilja uppnå är en förbättring av den konsumenträttsliga praxisen, men det blir faktiskt precis tvärtom. Vi får marknadsdomstolsdomar där man har slagit in en öppen dörr, där det inte finns någon motpart. Det kan sannerligen inte vara konsumenterna till nytta. Reservation nr 3 har alltså ingenting att göra med rollfördelningen mellan producent och konsument utan enbart med en önskan att se till att den konsumenträttsliga praxis som utvecklas är en bra praxis.

Anf. 23 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! För att riktlinjerna skall kunna fungera är det inte nödvändigt att varje konsument har dem tillgängliga i handen. När parterna förhandlar fram riktlinjer förbinder sig också motparten att på sin kant se till att branschen följer de riktlinjer man kommit överens om. Samtidigt kan man som konsument få hjälp av sin konsumentvägledare – en sådan finns i de flesta kommuner – att ta reda på vad som står i riktlinjerna. Det är alltså inte särskilt svårt, Nic Grönvall.

När det gällde reservation 3 sade jag att vi i princip har förståelse för kravet i reservationen. Vi tycker inte att det i dag finns ekonomiska möjligheter att göra någonting åt den här situationen – det sade vi också förra gången frågan behandlades. Vad som händer i och med dagens beslut är att branschorganisationerna får möjlighet att hjälpa sina medlemmar i samband med de här ärendena. Den vägen får de faktiskt även en ekonomisk hjälp.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (näringslivets egenåtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 69 för reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 6 (talerätt i marknadsdomstolen)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 148 för reservation 2 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 7 (medgiven talan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrags

Trafikutskottets betänkande

1985/86:5 Tilläggsbudget I (prop. 1985/86:25 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om överenskommelse
med Östtyskland om
transitvisum för
flyktingar*

8 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 13.49 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då dagens frågestund skulle börja.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00 under ledning av andre vice talmannen.

10 § Svar på fråga 1985/86:196 om överenskommelse med Östtyskland om transitvisum för flyktingar

Anf. 24 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag avser ta förnyade kontakter med myndigheterna i DDR när det gäller utfärdande av transitvisum till personer som saknar inresevisum till Sverige.

Låt mig först understryka att varje land har rätt att självständigt bestämma sin viseringspolitik. På svensk sida har vi vädjat till DDR att ansluta sig till den internationella praxis som gäller vid utfärdande av transitvisum. Den innebär att ett sådant visum inte skall utfärdas, om inte transitresenären har behövt inresevisum till destinationslandet.

Frågan om transitresorna togs upp med DDR i början av år 1985. I februari i år åtog sig DDR att överlämna pass som saknar svenskt inresevisum till befälhavarna på de färjor som går i trafik mellan Sassnitz och Trelleborg. Denna rutin tillämpas alltjämt och fungerar tillfredsställande.

Vag gäller transitviseringarna har samtal fortlöpande förts med DDR. Någon formell överenskommelse i denna fråga föreligger inte. Under senare tid har vi dock märkt en ökad förståelse för vår ståndpunkt från DDR:s sida. Jag kan försäkra Sten Andersson att regeringen tillmäter denna fråga stor vikt.

Anf. 25 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det föreligger ingen formell överenskommelse i detta sammanhang, säger statsrådet. Men i februari i år slog statsrådets kabinetssekreterare Pierre Schori på stora trumman och försökte inbilla svenska folket just att det förelåg en överenskommelse. Han påstod att han hade kallat till sig Östtysklands ambassadör för att göra en kraftig markering. Enligt TT sade Pierre Schori: Nu kommer inte flyktingar till Sverige via DDR i de fall de saknar svenskt inresetillstånd.

Vidare kan jag återge följande: Schori var nöjd med den snabba och positiva handläggningen beträffande den svenska markeringen.

Herr talman! Man kan fråga sig: Är det Östtyskland som driver med oss eller är det Pierre Schori som driver med oss? Denne har uppenbarligen försökt inbilla svenska folket att här föreligger en överenskommelse, något som statsrådet i dag förnekar. Alltsedan februari månad har 4 000 flyktingar sökt asyl i Sverige. De har kommit via Trelleborg från Sassnitz. I samtliga fall – alltså utan undantag – har de saknat svenskt inresetillstånd. Det är därför förvånansvärt att statsrådet inte vet vad hans medarbetare har sysslat med under vintermånaderna tidigare i år.

Till sist, herr talman, måste jag ställa ytterligare en fråga till statsrådet:

Om man nu framöver vill ha en politik som innebär att man kräver av en flykting att han skall ha svenskt inresetillstånd, vem kan då komma till Sverige som flykting? Man kan ju inte få ett sådant tillstånd i vare sig Ankara, Teheran eller Beirut – det är omöjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1985/86:222 om åtgärder för att hjälpa regissören Leonid Kelbert att få utresetillstånd ur Sovjetunionen

Anf. 26 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Elisabeth Fleetwood har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att den sovjetiske regissören Leonid Kelbert skall få utresetillstånd ur Sovjetunionen.

Leonid Kelbert med familj önskar utvandra till Israel. Familjen saknar såvitt jag vet anknytning till Sverige. Enligt svensk uppfattning bör alla medborgare som önskar lämna eller återvända till sitt land få göra det. De inskränkningar som görs i Sovjetmedborgarnas möjligheter att utvandra står i strid med FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Vår inställning på denna punkt har vi i olika sammanhang klargjort för Sovjetunionens regering. Den kommer vi att fortsätta att hävda.

Anf. 27 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

I Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna står det bl. a. så här: "Envar har rätt att lämna varje land, inbegripet sitt eget, och att återvända till sitt eget land."

Jag känner naturligtvis till regeringens positiva inställning i förhållande till denna kommission. Sten Andersson svarar emellertid på min fråga att familjen såvitt han vet saknar anknytning till Sverige. Ja, om vi ser det släktmässigt är det så, men mannen har begärt utresetillstånd för sig och sin familj till Israel.

Ett öppet brev riktat till den sovjetiska regeringen är undertecknat av en rad regissörer och teaterchefer i Sverige – det är Alfredson, Bergman, Granditsky och andra, som jag inte hinner räkna upp nu. De har skickat inbjudningar till Leonid Kelbert. Han är bl. a. inbjuden av Kungl. Dramatiska teatern för ett regiuppdrag vid teatern. Han är inbjuden av Sveriges regissörers förbund för ett seminarium.

På det vetenskapliga och på det kulturella planet m. m. är det av stor betydelse att vi vidmakthåller kontakten. Jag hoppas att denna uppgift skall leda vidare till att vi kan stödja Kelbert, åtminstone försöksvis, så att han kan utföra dessa uppdrag.

Jag vill påpeka för dem som lyssnar att Leonid Kelbert är jude och s. k. refusnik. Han har begärt utresetillstånd till Israel och har blivit förvägrad det. Han och hans familj får därmed leva i en mycket svår situation i Sovjetunionen. Han får t. ex. inte arbeta. Låt mig sluta med att säga att en av hans mycket fina filmer om mänskligheten och vetenskapen visades i Italien 1980

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

under annat namn, eftersom han inte längre ansågs vara en existerande person.

*Om den planerade
silvergruvan i
Garpenberg*

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1985/86:227 om den planerade silvergruvan i Garpenberg

Anf. 28 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Birgitta Hambraeus har med anledning av ett regeringsärendet angående tillstånd för Boliden Mineral AB till utökad gruvbrytning i Garpenberg frågat mig vilka överväganden i regeringen som gör att beslutet drar ut på tiden.

Beredningen av ärendet i regeringskansliet sker med inriktning på att beslut skall kunna fattas före jul.

Anf. 29 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka miljöministern för svaret på min fråga.

Gruvhanteringen har uråldriga anor i Bergslagen. I Garpenberg har man brutit malm i snart 1 000 år. Naturen är allvarligt skadad av den gamla brytningen. Området kring den delvis torrlagda gruvsjön ser ut som ett sterilt månlandskap. Slagghögarna oxideras, och läckaget av tungmetaller förorenar vattnet ända till Bottenviken. Kartongfabriken i Fors har bekymmer med sitt vatten.

De flesta är överens om att gruvhanteringen ändå skall fortsätta. Nu har vi emellertid helt andra tekniska och ekonomiska möjligheter än våra fäder att bryta malm på ett miljövänligt sätt. Jag anser att vi har rätt att "låna" natur, tömma en sjö, medan vi bryter malmen, under förutsättning att vi återställer naturen efter oss. Den generation som drar nytta av hanteringen skall bekosta arbetet med att städa efter sig. Det verkligt allvarliga är när vi skadar naturen oåterkalleligt eller lastar över enorma problem på kommande generationer som de tvingas klara antingen det går eller inte.

En fortsatt gruvhantering är också det bästa sättet att återställa naturen efter den äldre brytningen. Slagghögarna kan täckas och planteras så att tungmetallerna stannar kvar i jorden. Kommunens krav på den nya brytningen är också viktiga.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till miljöministern, och jag hoppas verkligen att han har möjlighet att besvara den: Kommer miljöministern att ställa sådana krav att miljön i Garpenberg blir bättre efter avslutad gruvhantering än den är i dag och så att vattenföroreningen minskar i förhållande till hur det är i dag?

Anf. 30 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag är väl medveten om att detta ärende har mycket stor betydelse för sysselsättningen i området. Det är emellertid också ett ärende som leder till stora ingrepp i miljön. Det är riktigt, som Birgitta Hambraeus har sagt, att den tidigare brytningen redan har orsakat stor skada på miljön.

Jag kan bara bekräfta att regeringen kommer att väga in dessa olika faktorer vid sitt beslut, men själva utformningen av beslutet och beslutets innehåll kan jag självfallet inte redovisa i kammaren innan detta ens har diskuterats slutligt i regeringen.

Anf. 31 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag förstår självfallet att jag inte kan få besked i frågan i dag. När det gäller möjligheterna att bekosta återställandet av naturen måste man räkna med att bolaget får ta så stort ekonomiskt ansvar som det är möjligt, men man får också räkna med att samhället går in och tar sitt ekonomiska ansvar.

Som miljöministern sade är det mycket viktigt att människor får använda sina kunskaper och att de får arbeta. Just nu bygger vi ut älvar, och hotar att bygga ut älvar, i stort sett bara för att hålla oss i arbete. Precis samma yrkeskunskap som används i detta sammanhang skulle kunna användas för att återställa Bergslagens förstörda miljö. Det vore ett mer samhällsviktigt sätt att använda pengarna på än att dumpa energimarknaden och förhindra en vettigare framtidsinriktning av energin. Jag hoppas att det finns möjligheter för samhället att tillsammans med bolaget gå in och återställa miljön efter föregående generationers gruvbrytning.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1985/86:220 om "lex Öresund"

Anf. 32 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Så sent som i våras diskuterade de svenska och danska regeringarna villkoren för skattefri proviantering i fartygstrafiken över Öresund.

En överenskommelse kunde då träffas om vissa mindre lättnader i reglerna.

I enlighet med riksdagens uttalande följer regeringen denna fråga. Den danska regeringens hållning när det gäller ytterligare lättnader i provianteringsreglerna ger dock inget underlag för att tro att nya förhandlingar skulle leda till ett annat resultat. Det är därför enligt min uppfattning inte meningsfullt att nu ta upp frågan på nytt med Danmark.

Anf. 33 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Dess värre måste jag konstatera att både svaret och en i dag publicerad tidningsintervju med finansministern är djupt otillfredsställande. Tidningen har över stora delar av sin förstasida rubriken: Feldt ger upp. Jag kan inte undvika kommentaren, att det brukar ju finansministern annars bara göra när det gäller inflationsmålen. Efter detta förklarar Kjell-Olof Feldt att det inte är fruktbart att ta upp några vidare diskussioner kring "lex Öresund". Låt mig mot denna bakgrund få ställa några korta frågor.

För det första: Behandlades över huvud taget frågan om "lex Öresund" vid detta möte?

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Om "lex Öresund"

För det andra: Vid vilka tillfällen har finansministern aktualiserat frågan efter de överläggningar som fördes för snart ett år sedan?

För det tredje: Skatteutskottet har så sent som för någon vecka sedan sagt sig förutsätta att regeringen fortlöpande följer dessa frågor i enlighet med vad utskottet tidigare har anfört. Det sista är en uppmaning till regeringen att ta upp dessa frågor till diskussion på det nordiska planet. Låt mig därför ställa frågan: När tänker Kjell-Olof Feldt leva upp till de krav som en enhällig riksdag har ställt?

Det är onekligen en viss självgodhet som från så att säga officiellt svenskt håll visas upp i denna fråga. Ett faktum som är värt att betänka är att vi i Sverige är så oerhört mycket mer beroende av goda förbindelser över Öresund än vad man är på den danska sidan – därav den kanske något ljumma inställningen från Danmark. Just i det läget finns det desto större anledning att visa den ihärdighet och den envishet som finansministern faktiskt i många andra sammanhang är känd för.

När kommer regeringen att göra nya försök att uppnå ett resultat?

Anf. 34 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Till slut kunde Per Stenmarck ändå klämma ur sig att det är den danska regeringen som har bromsat i dessa förhandlingar. Det satt långt inne men det kom ändå fram.

Vi har förhandlat i över ett års tid med den danska regeringen. Jag tog upp frågan för första gången vid Nordiska rådets möte i Stockholm 1984. Ett flertal överläggningar ägde rum med den danska regeringen och avslutades så sent som i maj månad i år. Det är klart att jag kan hålla på att tjata på mina danska kolleger, men när jag tjatat i ett och ett halvt års tid tyckte jag att vi kunde göra en paus innan vi tjarar på nytt.

Är det så att Per Stenmarck har några för mig dolda talanger som förhandlare i sådana här sammanhang, så passa då på att visa dem här i riksdagen. Tala om hur jag skall bryta ner det danska motståndet mot friheten över Öresund.

Anf. 35 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Av dagens tidningsintervju med finansministern framgår det att frågan om "lex Öresund" över huvud taget inte diskuterades vid det ifrågavarande mötet. Andra nordiska frågor var uppenbarligen viktigare än vallgraven Öresund. Det är en smula underligt att å ena sidan drar finansministern efter gårdagens möte slutsatsen att det inte är någon idé att ta upp frågan, å andra sidan gjorde han inte ens något försök. Det verkar alltför uppgivet.

Jag hävdar, trots finansministerns inlägg här tidigare, att Kjell-Olof Feldt inte har gjort något ordentligt försök. Det räcker inte med ett antal kvartssamtal. Det har också riksdagen insett och det är därför som finansministern fått bakläxa i ärendet.

Låt mig fråga genom att åberopa skatteutskottet: I vilket lämpligt nordiskt sammanhang kommer regeringen härnäst att verka för sådana lättnader i "lex Öresund" som finansministern säger sig eftersträva?

Anf. 36 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Per Stenmarck har ingen aning om hur långa och många förhandlingsrundor vi har haft med danskarna i denna fråga. Han försöker göra gällande att de ägt rum genom kvartssamtal. Det brukar man ha i skolorna mellan föräldrar och lärare, men det var det verkligen inte fråga om här. Det var ett möte mellan representanter för två regeringar. Och om den ena regeringen bara säger nej och nej och nej, så går det faktiskt inte att tvinga den.

Sedan måste jag upplysa Per Stenmarck om att gårdagens möte var ett möte mellan de nordiska finansministrarna, och ansvarig för "lex Öresund" i danska regeringen är icke den danske finansministern utan den danske skatteministern och han var inte närvarande vid mötet. Jag kunde alltså inte ta upp några förhandlingar, eftersom den adekvata motparten inte fanns på plats.

Som jag sade tidigare höll vi på med detta ärende ända fram till maj månad, och därför har jag bedömt att det nu inte är meningsfullt att ta upp frågan med den danska regeringen, som entydigt och klart har talat om var den står. Jag tror att inte ens Salig Dumbom skulle utveckla den envishet i detta ärende som Per Stenmarck utvecklar just nu.

Anf. 37 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Till sist: Jag kommer att fortsätta att vara envis i detta ärende och jag tycker att Kjell-Olof Feldt också borde vara det. Han gör sig skyldig till samma självgodhet som den berömde engelsmannen som när dimman sänkte sig över Engelska kanalen brukade konstatera att nu ligger kontinenten isolerad igen. Om man ser på problemen på det viset vet man inte vad saken gäller.

Har finansministern kvar samma målsättning som han hade i fjol? Det finns anledning att ifrågasätta detta. Om svaret är ja finns det all anledning att jobba vidare. Det rör sig om tiotals miljoner kronor för de berörda rederierna. Det är inte första gången vi debatterar denna fråga, men om det finns anledning för mig att återkomma fler gånger, hänger faktiskt mer på finansministern än på mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1985/86:225 om bemanningen vid sambandscentralen i Gryt

Anf. 38 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark har frågat kommunikationsminister Sven Hulterström om bemanningen vid sambandscentralen i Gryt. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det ankommer på mig att besvara frågan.

Riksdagen har tidigare på förslag av regeringen beslutat om medel för försöksverksamhet med en regional ledningscentral i östra tullregionen. Denna försöksverksamhet har nu påbörjats.

Verksamheten innebär att man i den regionala ledningscentralen har ett

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om sambandscentral-
en i Kungshamn*

vakthavande befäl dygnet runt som genom fjärrstyrning av de nuvarande sambandscentralerna ombesörjer övervakningen. En ständigt bemannad regional ledningscentral ökar effektiviteten inom kustbevakningen. Med regionala ledningscentraler kan t. ex. viss personal lösöras för andra arbetsuppgifter.

Av olika skäl har tullverket behållit bemanningen vid sambandscentralen i Gryt under dagtid. Natttid och under helger tar den regionala ledningscentralen över bevakningen. Som framgick av det jag nyss sade innebär detta ingen som helst försämring av kustbevakningens övervakande uppgifter.

Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Vi har nu fått höra finansministern säga att det här är fråga om en effektivisering och att det i denna effektivisering inte kommer att ske någon som helst försämring. Det är dock just detta som skärgårdsbefolkningen i Gryt upplever att det blir. Det är klart att man kan centralisera sambandet till Gärdet i Stockholm, som det är fråga om här. Men människor ute i Sankta Annas skärgård och Gryts skärgård tappar då den närkontakt och personkontakt som det ändå innebär att tala med någon på Fyruddens sambandscentral, som de känner och som i sin tur känner till hur förhållandena är där ute i skärgården. Denna personkänedom och lokalkänedom skall vi inte underskatta. Den har stor betydelse när man skall göra snabba uttryckningar.

En sak skulle jag vilja fråga finansministern. Det är ju här också fråga om en PR-radio som inte har så stor räckvidd. Fiske- och fritidsbåtar har ju ofta denna PR-radio, och den används ganska flitigt där ute. Vad kommer nu att hända när man inte når upp till Gärdet i Stockholm med PR-radion? Framför allt när man inte längre personalen vid Gryts sambandscentral dygnet runt utan endast under kontorstid. Det är detta som skärgårdsbefolkningen uppfattar som en osäkerhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1985/86:230 om sambandscentralen i Kungshamn

Anf. 40 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Siri Häggmark har frågat mig om rykten angående centralisering av sambandscentralen i Kungshamn till Göteborg är sanna.

Frågan om sambandscentralen i Kungshamn skall centraliseras till Göteborg har tidigare varit uppe till diskussion i kammaren. Från regeringens sida har tidigare framhållits att det är av två skäl som den nuvarande sambandscentralen i Kungshamn står under omprövning. Det ena skälet är frågan om samlokalisering av tullverkets kustbevakning, marinen och sjöfartsverket till en gemensam sjöövervakningscentral på Käringberget i Göteborg. Det andra skälet ligger i linje med generaltullstyrelsens allmänna översynsarbete vad gäller ett mer effektivt resursutnyttjande, där frågan har varit om sambandscentralen skall samlokaliseras med tullverkets övriga administra-

tionslokaler i Göteborg. Det sistnämnda är en fråga för tullverket självt att avgöra.

Statskontoret, som haft regeringens uppdrag att utreda frågan om gemensamma sjöövervakningscentraler, har överlämnat sitt förslag till utredningen om gemensam organisation för sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning. Utredningen har som bekant avlämnat ett principbetänkande där ett förslag till en gemensam organisation redovisas. I denna organisatoriska fråga ligger också utformningen av det framtida sambandsnätet. Betänkandet är för närvarande föremål för beredning inom regeringskansliet.

Anf. 41 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Jag får tacka finansministern för svaret.

Det är inte första gången som den här frågan är uppe till debatt i denna kammare. Men vad som har gjort att jag ånyo har ställt frågan är att jag tycker att det ändå är litet illavarslande med samlokaliseringen till Karingberget i Göteborg. Samverkan eller inte – men snälla finansministern, nog kan man väl ha en samverkan även om sambandscentralen i Kungshamn får vara kvar där den är! Sambandscentralen har ju betydelse även av andra skäl än dem som finansministern väl känner till. En sak glömmer vi bort litet grand, nämligen försvarsberedskapen. Vad betyder en förflyttning från Kungshamn till t. ex. Karingberget från just försvarssynpunkt? Hela kuststräckan skulle ligga fullständigt öppen. Finansministern är väl också underkunnig om att det inte är så väl beställt med västkustens försvar. När man är uppe på det här berget i Kungshamn kan man med blotta ögat se en tredjedel av kusten ifrån Måseskär i söder till Väderöbod i norr. Då upptäcker man inte bara alla sjöfarande. Försvaret kan ju också upptäcka saker och slå larm. Vilken ställning kommer regeringen att inta i denna fråga? Kommer den regionala myndigheten att få säga sitt ord?

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1985/86:233 om återuppförande av visst eldhärjat sågverk i Särna

Anf. 42 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Lars De Geer har i fråga till mig framfört att det vore värdefullt om jag kunde ge besked om att Domänföretagen kommer att återuppföra det eldhärjade sågverket i Särna.

Sågverken i Svealands och Norrlands inland är av väsentlig betydelse för sysselsättningen och är en av de näringar som verkligen har naturliga förutsättningar att utvecklas i inlandet.

Sågverket i Särna ägs av Wedde & Co AB. Detta bolag är ett helägt dotterbolag till Domänföretagen AB. Enligt de principer som gäller för skötseln av statliga bolag är det bolagens styrelser som beslutar om investeringar och andra frågor av väsentlig betydelse för bolagen. Enligt vad jag har inhämtat utreder man för närvarande sågverkets framtid, och beslut kommer att tas av styrelserna i december månad.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om återuppförande av
visst eldhärjat sågverk i
Särna*

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Om skolundervisningen för finskspråkiga elever

Anf. 43 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

I och för sig har jag full förståelse för att ett avgörande i fråga om återuppbyggnaden av Särna Såg ännu ej har kunnat fattas av Domänföretagen. Jag noterar dock med glädje att statsrådet i svaret framhåller att sågverken i Svealands och Norrlands inland är av väsentlig betydelse för sysselsättningen i de landamären. Att jag likväl har ställt min fråga redan nu beror på sakens stora betydelse för glesbygden Särna, där förutom sågverket en mindre trähusfabrik är det enda industriföretaget. Det rör sig visserligen om bara 30 arbetsplatser, men i Särna vore bortfallet av dem nästan lika allvarligt som Uddevallavarvets nedläggning var för Uddevalla. Och herr statsråd: Till Uddevalla på Sveriges framsida har det inte varit svårt att skaffa fram ersättningsindustrier. Till Särna blir anskaffandet av en ersättningsindustri vida svårare. Ett sågverk är en av de få industrier som verkligen har naturliga förutsättningar att nå lönsamhet där. Om nu det brunna verket ej var fullt modernt, finns det efter en återuppbyggnad förutsättningar att avhjälpa detta, i synnerhet som det ej nedbrunna justerverket är nytt och toppmodernt. Av Älvdalens tre tätorter har Älvdalen en avsevärd industri och ett administrativt centrum. Idre har sin turistnäring. Särna är den tätort som har det svårast från näringssynpunkt. De andra orterna klarar sig. Särna får det svårare, om sågverket läggs ned. Om Domänföretagen, som äger Wedde & Co, fattar ett nedlägningsbeslut – som vore så negativt för orten Särna – ,anser jag att man bör åläggas att ordna en ersättningsindustri.

Anf. 44 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Regeringens politik, som godkänts av riksdagen, innebär att de statligt ägda företagen skall arbeta på samma villkor som näringslivet i övrigt. Om man inom Domänföretagen kommer fram till att sågverket i Särna inte skall återuppbyggas, anser jag – i likhet med vad jag ofta har framfört till privatägda företag, som herr De Geer har personliga erfarenheter av – att företaget bör vidta åtgärder för att mildra verkningarna.

Anf. 45 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Statsrådets senaste inlägg tar jag som ett löfte att om det fattas ett nedlägningsbeslut beträffande Domänverkets sågverk i Särna, kommer han att se till att Domänverket gör sitt yttersta för att ordna en ersättningsindustri i orten. Det tackar jag för.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1985/86:219 om skolundervisningen för finskspråkiga elever

Anf. 46 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Inga-Britt Johansson har, mot bakgrund av skolstrejken i rektorsområdet Gårdsten och de krav som föräldrarna därvid har ställt om att all undervisning i teoretiska ämnen skall ske på finska, frågat mig om jag

avser att vidta några åtgärder.

Målet för grundskolans hemspråksundervisning och undervisning i svenska som andraspråk är att främja en aktiv tvåspråkighet hos eleven och att invandrareleverna skall ha samma möjligheter som sina svenska kamrater att fritt välja studie- och yrkesinriktning efter grundskolan. Detta är inte möjligt utan gedigna kunskaper i svenska.

Mot denna bakgrund är det enligt min mening självklart att undervisningen i teoretiska ämnen i grundskolan inte kan bedrivas enbart på finska, utan också måste bedrivas på svenska. Detta är också innebörden av riksdagsbeslutet i våras om undervisning av invandrarelever.

Min avsikt är att inom kort förelägga regeringen förslag till beslut om timplaner för hemspråksklasser.

Anf. 47 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Om jag är rätt informerad, verkar det nu som om barnen har börjat gå tillbaka till skolan den här veckan, efter närmare en månads frånvaro. Det är givetvis djupt tragiskt för barnen att man hamnar i konflikter av den typ som det är fråga om här.

Målsättningen för föräldrarna i rektorsområdet är enligt deras egen utsago att nå fram till en överenskommelse som innebär att undervisning ges på finska inte bara i grundskolan utan även i gymnasiet. De anser att de finska barnen får sämre förutsättningar när undervisningen i teoretiska ämnen sker på svenska.

I en utredning som jag har läst och som gjorts av länskolnämnden i Göteborgs och Bohus län sägs att den andel av undervisningen som sker på finska i de försöksverksamheter som bedrivs är extremt hög och att man inte får lov att fortsätta på det sättet, bl. a. därför att det inte finns tvåspråkiga ämneslärare att tillgå i den utsträckning som skulle behövas. Jag skulle vilja fråga statsrådet om han kan ange någon uppfattning om hur fördelningen mellan svenska och finska bör vara.

Anf. 48 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Fördelningen i en timplan som kan komma kan jag ännu inte lämna uppgift om, eftersom den frågan fortfarande är föremål för beredning.

Jag har under sommaren och hösten haft ett stort antal överläggningar med företrädare för de finskspråkiga grupperna i Sverige. Lärare, föräldrar, skollärdare och forskare har fått redovisa sina synpunkter, och mot den bakgrunden avser jag att lägga fram ett förslag för regeringen som kan vara till gagn för de elever det handlar om och där vi utgår ifrån att det är den aktiva tvåspråkigheten vi skall sörja för, dvs. att eleverna dels kan bibehålla och utveckla sitt första språk finskan, dels lär sig så god svenska att de kan följa gymnasieundervisningen på svenska som de andra eleverna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 49 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Karl Erik Olsson har frågat utrikesministern om KBS 3-metoden och vår syn på icke-spridning av kärnvapen.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Svenska regeringens syn på kärnvapenspridning är klar. Sverige har skrivit under icke-spridningsfördraget från 1968 och uppfyller självfallet alla däri nedlagda åtaganden. I samklang med dessa åtaganden har svenska regeringen gjort till en av sina grundsatser att svenskt klyvbart material inte får komma till användning för framställning av kärnladdningar. Detta är styrande för lagstiftningen och för regeringens och ansvariga myndigheters hantering av kärnkraftsfrågor.

Vad Karl Erik Olsson tar upp är risken för att klyvbart material skulle kunna utvinnas från använt kärnbränsle som har placerats i bergförvar.

Regeringen har liksom SKI godtagit KBS 3-metoden med hänsyn till säkerhet och strålskydd efter en granskning där även frågan om framtida mänskligt intrång i slutförvaret har beaktats.

Regeringen har däremot inte bundit sig för att KBS 3-metoden blir den som slutligt väljs.

Beslut om hur och var slutförvaringen skall ske kommer att fattas först omkring år 2000. Under tiden fram till dess undviks bindningar till någon bestämd hanteringsmetod. Ett allsidigt forskningsprogram föreskrivs i den nya lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Inom det programmet kan alternativa metoder formuleras och värderas. Frågan om åtkomlighet av klyvbart material från restprodukterna är då en viktig aspekt.

Med de kunskaper om kärnteknik som nu är tillgängliga finns det, oberoende av förekomsten av använt bränsle från kärnkraftsreaktorer, alltid möjligheter att producera klyvbart material för vapenändamål.

Avgörande för om kärnladdningar framställs är därför, även i ett långt tidsperspektiv, den politiska viljan att förhindra att sådana förstörelsemedel utvecklas och används.

Anf. 50 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret. Jag hade ställt min fråga till utrikesministern med anledning av att den aktuella debatten mer gäller den moraliska frågan om icke-spridning av kärnvapen än den tekniska frågan om slutförvaring av avfall från energiproduktion. Jag beklagar att utrikesministern inte valt att svara på frågan själv.

Herr talman! Många har noterat att förra generaldirektören i kärnkraftsinpektionen, professor Lars Nordström, i lördags förkastade den s. k. KBS 3-metoden för slutförvaring av utbränt kärnbränsle.

Det är två saker jag fäst särskilt avseende vid.

För det första har USA detonerat en kärnladdning, producerad av reaktorplutonium, och därigenom suddat ut gränsen mellan reaktorplutonium och vapenplutonium.

För det andra visar det sig att det utbrända kärnbränsleavfallet mognar genom att de olika radioaktiva nukliderna avklingar i olika takt, varigenom

avfallet renas så att det efter en viss tid blir lätthanterligt. Ett lätthanterligt plutoniumhaltigt avfall kan naturligtvis bli attraktivt som bas för vapenproduktion.

Jvärtemot detta säger nu chefen för svensk kärnbränslehantering, Sten Bjurström, att utbränt bränsle inte kan bli attraktivt som råvara för kärnvapenmaterial.

Som många gånger förr i denna svåra debatt står uppgift mot uppgift. Det vore intressant att få veta energiministerns syn på vilken av dessa uppfattningar som är korrekt.

Jag vill också fråga energiministern om hon inte känner oro för att Sverige som enda land i världen har gett sken av att ha en lösning på det svåra problemet med utbränt kärnbränsle och om inte energiministern känner en ökad anledning att omedelbart sätta i gång med avvecklingen av kärnkraften, t. ex. i samband med frågan om utbyte av ånggeneratorer i Ringhals 2.

Anf. 51 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det direkta skälet till att det är jag och inte utrikesministern som svarat på frågan är att vi har velat markera att det inte finns någon arbetsfördelning mellan oss som gör att jag kan bortse från den moraliska aspekten. Det är mycket viktigt för regeringen, och jag vill tillägga också för mig personligen, att säga detta.

Jag vill med anledning av Karl Erik Olssons anförande och Lars Nordströms uttalanden också säga att den rent tekniska fråga som Lars Nordström tar upp, dvs. hur det utbrända bränslet skulle behållas i ett förvar, nu utreds av SKI, FOA och kärnbränslenämnden. Deras representanter har redan tillsammans med mig diskuterat den frågan. Men på de andra tre punkter som Karl Erik Olsson nu tar upp vill jag bestämt avvisa hans påståenden.

För det första är vi inte bundna till KBS-tekniken utan vill också försöka hitta bättre metoder. För det andra har vi hela tiden vetat om och brytt oss om den här frågan. För det tredje har vi genomgående sagt och ansett, och det gör vi fortfarande, att den grundläggande frågan icke är teknisk utan moralisk. Det finns ingen teknik som kan skydda oss mot onda människor och onda system.

Anf. 52 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att energiministern säger att man inte är bunden till KBS 3-metoden. Jag tolkar det till viss del som ett instämmande i att det kanske är olyckligt att man har sagt att vi har en metod som fungerar. Vad energiministern nu uttalar är faktiskt en berättigad tveksamhet inför den metod som vi har använt för att ladda svenska kärnkraftsreaktorer.

I sitt svar säger energiministern också att det alltid finns möjligheter att producera plutonium. Jag måste fråga: Är inte detta ett underligt synsätt mot bakgrund av icke-spridningsfördraget? Om man skulle ha den inställningen att det alltid finns sådana möjligheter, spelar det ju ingen roll om man strävar efter icke-spridning eller inte.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

Om rättegångskostnaderna i förvaltningsmål

Anf. 53 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! För det första vill jag säga att man tvärtom just därför att världen ser ut som den gör och det alltså inte kan uteslutas att onda människor och onda system framställer kärnvapen – med nästan vilken metod som helst, även besvärliga sådana – måste man med utomordentligt stor iver och uthållighet bedriva icke-spridningsarbetet. Vad det gäller är att lägga fast en moral och att få till stånd politiskt bindande avtal. Man kan inte med aldrig så bra teknik försäkra sig mot riskerna i detta sammanhang.

För det andra vill jag inte strö salt i gamla sår, men det är faktiskt så att vår kritik mot villkorlagen främst grundade sig på att den innebar att man skulle binda sig för en viss metod. Vi har i den nya lagstiftningen velat undvika detta. Jag har förut sagt att jag är glad över att vi är överens om den mera ansvarsfulla hanteringen av dessa frågor för framtiden. Försök nu bara inte att utnyttja detta mot oss.

Anf. 54 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Också jag är glad över att vi sannolikt har en gemensam uppfattning i moralfrågan. Vad som bekymrar mig är bl. a. att den tekniska utvecklingen går vidare och att man t. ex. med hjälp av laserteknik kommer allt närmare en situation där reaktorplutonium inte kan delas upp i två olika typer, nämligen sådant som kan resp. sådant som icke kan användas för vapenproduktion. I det perspektivet är det mycket angeläget att regeringen och alla andra i vårt samhälle uppmärksammar problemen på detta område och är utomordentligt försiktiga.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1985/86:223 om rättegångskostnaderna i förvaltningsmål

Anf. 55 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Samma fråga som den som Hugo Hegeland nu har ställt – nämligen om enskilda bör kunna få ersättning för sina rättegångskostnader i förvaltningsmål – behandlades i riksdagen i våras.

Ett enigt justitieutskott ställde sig då mycket tveksamt till tanken att införa en regel som medger att enskilda som vinner processer mot staten alltid får ersättning för sina kostnader. Ett skäl för denna uppfattning var principen om förvaltningsdomstolarnas utredningsansvar. Enligt utskottet kan det dock för vissa fall finnas ett behov av möjligheter att på något sätt ersätta den enskilde för hans rättegångskostnader. Utskottet fann att denna fråga borde utredas och att det borde ankomma på regeringen att föranstalta om utredningsarbetet. Riksdagen anslöt sig till utskottet (JuU 1984/85:15, rskr. 161).

Denna fråga övervägs nu tillsammans med flera andra angränsande frågor inom regeringskansliet. Såvitt gäller skatteprocessen – som Hugo Hegeland särskilt tar upp – har jag vidare inhämtat att frågan behandlas av skatteför-

Anf. 56 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret, som ju i flera avseenden är positivt. Att frågan kommer upp så snart efter det att likartade frågor behandlats av justitiekammaren och riksdagen beror på att flera upprörande rättsfall inträffat sedan dess.

Det senaste mycket upprörande fallet gäller en snickare i Göteborg som går på knäna på grund av de höga rättegångskostnader han har. Företagareförbundet har startat en insamling och fått ihop 70 000 kr. SHIO-Familjeföretagen har samlat ihop 50 000 kr. bara för att snickaren över huvud taget skall ha möjligheter att föra denna process, som han ju inte har hittat på själv, utan det är skattemyndigheterna som har stämt honom. Alla människor som jag har talat med om detta tycker att det är ytterst upprörande.

Nu har ett enigt justitiekammarskott ställt sig tveksamt till att man skulle införa en regel som innebär att den enskilde som vinner en process mot staten alltid får ersättning för sina kostnader. Det är *en sak*. Men man kunde ju när det gäller skattemål börja med att införa en generell regel innebärande att den enskilde verkligen inte skall behöva stå för rättegångskostnaderna när han vinner målet. Utgångspunkten för bestämmelsen att man inte skulle få ersättning för rättegångskostnaderna var att reglerna skulle vara så enkla att medborgarna själva skulle kunna föra sin talan. Men nu finns det ju inte längre möjligheter att göra detta, utan man måste anlita juridisk expertis, vilket som bekant blir dyrt. Även om rättvisans gudinna skall agera med förbundna ögon, behöver inte justitieministern göra det. Jag vill inte heller påstå att han i något avseende gör det. Men bara en blick med ett enda öga vore tillräcklig för att få justitieministern att instämma i att utvecklingen här så att säga sprungit ifrån den tidigare utgångspunkten för bestämmelserna.

Anf. 57 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Hugo Hegeland och jag tycks vara överens om att frågan om ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål har sin största praktiska betydelse just i skattemål. Jag tycker att man med tillfredsställelse skall notera att skatteförenklingskommittén tar upp frågan i sitt arbete som, så som jag nämnde, skall redovisas redan hösten 1986. Sedan får vi se om förslagen kan ge öppningar även inom andra delar av förvaltningsprocessen.

Anf. 58 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jo, det är alldeles riktigt att skatteförenklingskommittén behandlar frågan – justitieministern har ju "inhämtat" att den gör det. Men det förutsätter inte att justitieministern måste förhålla sig väldigt passiv. Även justitieministern kan bli minst lika upprörd som jag och många andra medborgare över gällande bestämmelser, och om det är nödvändigt komplettera utredningsdirektiven till skatteförenklingskommittén.

Jag undrar om justitieministern verkligen är medveten om den genomgripande förändringen här. Vad som egentligen har hänt är att de domstolar som handhar dessa ärenden nu mera förefaller tillgodose statens rätt än den enskildes rätt. De gör alltså tvärt emot vad de borde göra. Den gamla goda

domarregeln att hellre fria än fälla har blivit omvänd. Nu gäller det snarare att fälla än att fria. Det är denna utveckling som vi har fått. Jag hoppas verkligen att justitieministern aktivt ingriper i utredningsarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1985/86:207 om åtgärder för att minska antalet dödsfall i trafikolyckor

Anf. 59 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Karin Israelsson har med hänvisning till olycksstatistiska uppgifter för 1984 frågat mig om jag avser att vidta några särskilda åtgärder för att förhindra att nya bilförare trafikdödas i samma utsträckning som tidigare.

För alla trafikantgrupper gäller att olycksrisken är särskilt hög för de unga och oerfarna. Detta förhållande är känt sedan länge, och rikspolisstyrelsen, trafiksäkerhetsverket och NTF arbetar fortlöpande med att minska dessa säkerhetsproblem. Jag utgår från att detta arbete – som omfattar bl. a. övervakning, översyn av förarutbildningen samt informationsaktiviteter riktade till ungdomar – kommer att leda till en önskad nedgång i antalet olyckor bland unga bilförare.

Anf. 60 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på min fråga.

År 1984 dödades 64 unga bilförare i trafikolyckor. 603 bilförare i åldern 18–24 år skadades allvarligt. Det är skrämmande siffror i ett statistiskt material, som på intet sätt talar om de tragedier som döljer sig i siffrornas spår. Att bli svårt skadad kan innebära livslång invaliditet, att man blir rullstolsburen eller helt sängliggande, helt beroende av andras hjälpsatser.

Här har samhället ett ansvar att förebygga denna olycksfallsutveckling. Enligt preliminära uppgifter ökar antalet olyckor under detta år. Det är accepterat av lagens företrädare att hålla hastigheter som överskrider de anbefallda med ända upp till 50 km/tim. Vi vet av erfarenhet att de unga bilförarna överskattar sin förmåga att hantera sina fordon i så höga hastigheter och i väglag som de är främmande inför. Därför är denna utveckling ytterst olycklig.

I Norge har man tagit ett annat ansvar inför denna olycksfallsutveckling. Det norska körkortet gäller i ett första skede en tvåårsperiod, sedan måste körkortsinnehavaren genomgå en vidareutbildning med halkkörning och mörkerkörning för att kunna erhålla ett körkort som gäller till dess han fyller 100 år. Dock är det så att när man närmar sig 70 års ålder krävs ett läkarintyg. I Norge har man genomfört detta system för att förebygga olycksfallen genom att förstärka förarutbildningen.

Det finns stora fördelar att vinna med att rädda bara enstaka liv och förhindra bara enstaka människors livslånga lidande. I den kampen måste alla medel prövas. Man kan naturligtvis pröva andra vägar för att skydda unga bilförare, och det verkar mot denna bakgrund märkligt att det är de

äldre bilförarnas kompetens som ifrågasätts i dagens debatt. Visst kan man även i Sverige kräva ett läkarintyg för dem som passerat 70 års ålder, men jämsides med det måste man också sträva efter att skära ner olycksfallen i de lägre åldrarna.

Jag undrar om kommunikationsministern är beredd att verka för att vi i Sverige får ett körkort som motsvarar det norska.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på frågorna 1985/86:213 och 216 om postverkets service

Anf. 61 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Mot bakgrund av att postverket på senare år har introducerat nya tjänster på postkontoren har Bo Hammar och Jan Jennehag ställt vissa frågor om postverkets service.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Riksdagen har vid olika tillfällen ställt sig bakom införandet av nya tjänster eftersom efterfrågan på de traditionella kassatjänsterna viker. De nya tjänsterna skall vara komplement till postens huvuduppgifter och bidra till att målen om god service och kostnadstäckning nås. I dagsläget utgör de kompletterande tjänsterna endast en mindre del av arbetet i kassorna. Huvuduppgifterna postförmedling, betalningsförmedling och bankservice utgör hela 95 % av verksamheten.

Till Jan Jennehag vill jag säga att enligt uppgift från postverket har postens kampanj tillsammans med Marabou inte haft några negativa effekter på den övriga kassaservicen.

När det gäller Bo Hammars fråga om postköerna har postverket konstaterat att det finns vissa problem, framför allt i storstadsområdena och i synnerhet på vissa postkontor i Stockholm. Delvis beror problemen på att man har svårt att rekrytera tillräckligt mycket personal. De nya tjänsterna torde endast ha marginell betydelse i sammanhanget.

Anf. 62 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Jag har ställt några frågor här i kammaren tidigare under de gångna månaderna. Intresset från allmänhetens sida tycks då ha varit mycket begränsat. Men sedan jag ställde den här frågan till Sven Hulterstöm för någon vecka sedan, har jag fått en hel del telefonsamtal och brev. De har kommit både från utmattad personal vid våra postkontor, som åläggs allt hårdare krav på ökad produktivitet, och från lika utmattade kunder, som får kämpa sig fram i postköerna.

Får jag vara litet personlig och berätta: Själv brukar jag gå till det stora postkontoret på Rosenlundsgatan på Södermalm här i Stockholm. Förr i världen – om man aktade sig för månadsskiften och pensionsdagar – brukade det gå rätt smärtfritt. Men nu gäller det att när man än kommer beväpnat sig med en rejäl dos tålmod.

Å andra sidan har det vuxit upp litet privat företagsamhet kring postkonto-

ret. Stamkunderna på systembolaget intill kan erbjuda kölappar med kort väntetid i utbyte mot ett rimligt bidrag till dagens ranson. Kundens brådska får tyvärr ibland – det måste också jag själv erkänna – ta över de nykterhetspolitiska övervägandena. Och inte vet jag hur man skall bedöma den här formen av småföretagsamhet. Hur som helst måste det finnas bättre metoder för kunderna att lösa posteländet.

Jag begär inte att kommunikationsministern skall gå in och ordna med postens rent organisatoriska problem, men nog vore det väl en vettig metod att anställa litet mer folk på våra postkontor och eventuellt försämra postverkets resultat något, för att ge svenska folket en chans att göra någonting vettigare och roligare än att stå i kö på postkontoren.

Anf. 63 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Posten skall, som jag ser det, inte syssla med sådant som enbart sker i syfte att tjäna pengar. Det måste finnas något samband med den verksamhet som man i övrigt är satt att sköta.

Beträffande uttalandet att statsrådet från postverket fått uppgift om att postens kampanj tillsammans med Marabou inte haft några negativa effekter på den övriga kassaservicen vill jag säga: Jag vet inte, men det kanske skulle gå bra att fråga de fackliga organisationerna vad de anser. Det är ju helt enkelt så att varje verksamhet, oberoende av hur stor eller liten den är, tar tid från det övriga, ordinarie arbetet. Att behöva syssla med att ta emot kolapapper, chokladoslag och annat som hittats både här och där och att göra det samtidigt med övrig verksamhet tycker jag är helt oriktigt.

Jag beklagar att posten som affärsdrivande verk blir indragen alltmer i denna typ av kommersiella reklamjippon, som inte har någon plats i en samhällsstyrd verksamhet.

Anf. 64 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag har naturligtvis ingen annan mening än att man skall vara observant på vad de nya tjänster som posten erbjuder leder till för den grundläggande postservicen. Skulle det visa sig att de stör den får detta naturligtvis tas upp till prövning igen av posten.

Men när Bo Hammar rekommenderar att man skall anställa mer folk vill jag fästa uppmärksamheten på att jag redan i svaret konstaterade att en del av svårigheterna beror på att man haft svårigheter att rekrytera personal inom vissa områden. Då kan, såvitt jag förstår, den rekommendation som Bo Hammar ger inte lösa problemen.

Det är emellertid klart att det finns anledning att följa utvecklingen med uppmärksamhet, eftersom det naturligtvis i första hand är postens grundläggande uppgifter som måste klaras av.

Anf. 65 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag begriper inte riktigt det Sven Hulterström sade tidigare i svaret om att "efterfrågan på de traditionella kassatjänsterna viker". De enorma köerna på många postkontor gäller ju de enkla, traditionella tjänster som folk alltid efterfrågar på postkontoren. Därför fattar jag inte varför

posten måste ge sig in på ny, egendomlig verksamhet.

Dessutom klagar Statsanställdas förbund över att det är för litet folk, att personalen pressas hårt. I ett läge när vi har ganska stor arbetslöshet i vårt land – kan det då verkligen vara svårt att rekrytera ny personal och utbilda människor till dessa jobb på postkontoren? Det har jag mycket svårt att begripa.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1985/86:215 om planerna på vägbyggnad över Indalsälvens delta

Anf. 66 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig om jag är beredd att medverka till att arbetena med den s. k. Deltavägen – över Indalsälvens delta – uppskjuts eller stoppas.

Byggandet av statliga vägar sker enligt fastställda planer. Dessa planer har tagits fram i en decentraliserad process. Såväl Timrå kommun som länsstyrelsen i Västernorrlands län och vägverket prioriterar väg E 4 norr om Timrå, den s. k. Deltavägen.

Jag avser inte att frångå den av riksdagen beslutade ordningen för vägplaneringen. Således är jag inte beredd att medverka till att byggandet av Deltavägen stoppas eller uppskjuts.

Avslutningsvis vill jag – vad gäller miljöintressena – påpeka att samråd har skett med naturvårdsverket vid planeringen av vägen. Verket har inte funnit anledning att motsätta sig ett byggande av Deltavägen.

Anf. 67 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Tyvärr är det ungefär som jag befارade. Statsrådet hänvisar till riksdagsbeslut om ordningen för vägplanering.

Vägbyggnaden över Indalsälvens delta är mycket konsekvent med utgångspunkt i den trafikpolitik som sedan länge har rått i det här landet. Det är en politik som genomgående har gynnat ökad privatbilism och tung långtradartrafik. Jag ser det inte som en slump att vi i Sverige har två av de stora tillverkarna av tunga fordon i Europa.

Vi i vpk vill ha en annan ordning: ett energisnålt, säkert och billigt trafiksystem med hänsyn tagen till ett övergripande samhällsintresse. Det innebär med nödvändighet en förbättring av järnvägarna och en allvarligt menad satsning på en utveckling av kustsjöfarten.

Miljöfrågornas plats i detta projekt är också konsekvent – vi ser hur dessa frågor har hanterats tidigare. Vägen bidrar till att man ytterligare utarmar landet på unika naturmiljöer. Att naturvårdsverket har godtagit denna lösning är bara att beklaga.

Om man har den inställning till trafikpolitiken och naturvårderna som jag har är det omöjligt att inför varje delbeslut handla som om principen inte

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om flygtrafiken mellan
Sturup och Arlanda*

gällde. Jag beklagar att vi inte får en ny inriktning på landets trafikpolitik, i vart fall inte med kommunikationsministerns medverkan.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1985/86:221 om flygtrafiken mellan Sturup och Arlanda

Anf. 68 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Per Stenmarck har frågat mig om jag är beredd att ta sådana initiativ att ökad konkurrens och avreglering kan uppnås inom inrikesflyget, allt i syfte att nå bättre service för resenärerna. Per Stenmarck hänvisar i sin fråga till trafikutbudet på linjen Stockholm–Malmö.

Beträffande trafiken på den aktuella linjen redovisar SAS en regularitet på drygt 97 % under hösten. Trafiken går numera efter en fast tidtabell med avgångar i princip varje timme. Med de nya flygplan som sätts in i trafik inom kort kommer kapaciteten på linjen att öka med ca 10 %.

Jag kan inte med ledning av dessa uppgifter dra den generella slutsatsen att ökad konkurrens och avreglering är nödvändiga förutsättningar för ett bra trafikutbud.

Anf. 69 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern.

Jag har aktualiserat den här frågan mot bakgrund av ett tilltagande missnöje med de flygturer som dagligen går mellan Sturup och Arlanda. Om kommunikationsministern inte litar på mina uppgifter på den punkten kan han tala med någon av de partikolleger här i riksdagen som varje vecka reser denna sträcka.

Eftersom det dess bättre inte är regeringen som ställer in flygturer på sträckan eller bestämmer tidtabellen har jag försökt ställa min fråga mot en mer principiell bakgrund, nämligen om regeringen kan tänka sig att ta initiativ till en ökad avreglering och därmed en ökad konkurrens inom inrikesflyget i likhet med vad som förekommer i en lång rad andra länder. För en flygplats som Sturup skulle detta kunna innebära flera fördelar.

Under ett flertal år har det förekommit påtryckningar exempelvis för att få flera flygningar på både inrikeslinjerna och utrikeslinjer. Undersökningar har gjorts som tyder på att det kan finnas underlag för ett ökat antal flygningar. Intresset från framför allt näringslivet för sådana satsningar har varit stort. Det har talats om Hamburg, Frankfurt, London och en del andra större städer på kontinenten. Intresset från SAS sida har varit minst sagt begränsat, även om mindre satsningar troligtvis kommer att göras på förbindelserna med Hamburg. För resenärerna från Sturup skulle med stor sannolikhet en avreglering och en förbättrad konkurrens innebära ökade möjligheter till tätare avgångar.

Låt mig få ställa följande fråga: Är kommunikationsministern beredd att i de samtal som kommer att föras om SAS konsortialavtal med staten inför framtiden diskutera ett genomförande av den typ av avregleringar som

förekommer utomlands även för Sveriges del, vilket skulle kunna få positiva effekter för många resenärer?

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om bibehållande av
luftfartsverkets kon-
trollcentral i Timrå*

Anf. 70 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag är inte beredd att direkt ge något svar på Per Stenmarcks nya fråga, men jag kan som en allmän kommentar säga att jag inte tvivlar på att åtgärder i den riktning Per Stenmarck eftersträvar skulle kunna medföra vissa förbättringar på linjer av typen Stockholm–Malmö. Man måste emellertid fråga sig vilka konsekvenser detta skulle få för linjer som kanske inte är lika attraktiva för andra flygbolag att trafikera. Också sådana konsekvenser bör beaktas vid bedömningen.

Anf. 71 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag håller helt med kommunikationsministern om att även andra sträckor måste vägas in i sammanhanget. Men det är just på sådana sträckor som kommunikationsministern nämner som det verkligen skulle löna sig att ha någon form av konkurrens och någon form av avreglering.

Självfallet kan en regering som satt i system att man skall avslå praktiskt taget alla koncessionsansökningar från mindre flygbolag, oavsett varifrån resan går och vilken destination det är fråga om, inte medverka till åtgärder som kräver ett visst nytänkande. Jag tror att det är just när det gäller flygningarna på de sträckor för vilka en del ansökningar avslagits under den senaste sommaren som man har mest att vinna på att vi får en ändring till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1985/86:224 om bibehållande av luftfartsverkets kontrollcentral i Timrå

Anf. 72 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig om jag är beredd att verka för att luftfartsverkets kontrollcentral på Sundsvall/Härnösands flygplats blir kvar i Timrå. Jan Jennehag hänvisar till att en lokalisering till Luleå diskuteras länge.

Enligt luftfartsverket är en flyttning av kontrollcentralen till Luleå inte aktuell.

Anf. 73 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Till skillnad från de svar jag fick tidigare i dag är detta alldeles utmärkt.

Om det nu är så att en flyttning från Timrå till Luleå inte är aktuell vill jag utveckla resonemanget ytterligare och fråga kommunikationsministern om han är beredd att se till att de tidigare besluten i ärendet rivs upp, så att vi kan få den här frågan ur världen en gång för alla.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1985/86:226 om lokpersonalens extratjänstgöring

Anf. 74 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd vidta för att lösa vissa problem som gäller lokpersonalens extratjänstgöring.

Jag vill först klarlägga att det är SJ självt som bestämmer hur många lokförare man behöver. Lokförarkåren har under senare år minskat och uppgår nu till omkring 3 600 personer. Enligt vad jag erfarit räknar SJ med att antalet förare kan minskas ytterligare. Bakgrunden är SJ:s strävan att rationalisera trafiken och därmed sänka kostnaderna. Personalminskningen har skett och kommer enligt SJ också att ske helt inom ramen för ingångna avtal om extratjänstgöringens omfattning.

Jag anser det viktigt att SJ får fortsätta att effektivisera sin trafik, så att riksdagens järnvägspolitiska mål kan uppfyllas. Detta betyder att jag för närvarande inte är beredd att vidta några åtgärder.

Anf. 75 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hulterström för svaret på frågan.

I tidningen Statsanställd nr 31 ställs frågan: Varför gör inte SJ något åt bristen på lokförare? "I så gott som hela landet råder en kraftig brist på lokförare", sägs det i denna artikel. Från lokstationerna meddelas att övertidsuttaget för förarna vida överstiger de timmar som är angivna i lag. Dagligen körs det ett stort antal extratåg utöver den fasta tågplanen. Personal, som schemalägger lokförarnas tjänstgöring, löser denna temporära brist på förare genom att "köpa" fridagar från andra lokförare. För detta får man alltså ett antal övertidstimmar. Anser statsrådet Hulterström att detta är en bra ordning?

I artikeln beskrivs att man i något distrikt hävt bristen genom att "återanställa" pensionerade lokförare. I radion lär SJ-chefen för Gävle-Dala-distriktet ha uttalat att denna lösning är lyckad. Förhoppningen uttalas att fler pensionerade lokförare nappar på erbjudandet. Ordföranden i lokpersonalens yrkesorganisation säger att om SJ förfar på det här sättet, måste man se till att de pensionerade lokförarna får något slags utbildning för att färska upp sina kunskaper. Det kan ifrågasättas om så sker. Vilken är kommunikationsministerns åsikt om just detta problem, att pensionerade lokförare sätts in utan att man har anledning anta att de får sina kunskaper uppräschade?

Detta var alltså ett par ytterligare frågor som jag ville ställa till kommunikationsministern.

Anf. 76 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte kommentera en tidningsartikel som jag inte har läst, men enligt de uppgifter som jag haft anledning inhämta med anledning av Börje Stenssons fråga är övertidsstatistiken inte på något sätt alarmerande. För 15 % av lokförarpersonalen ligger övertidsuttaget på mellan 100 och 200 timmar, för 40 % på 50–100 timmar och för 45 % ingen

övertid alls till 50 timmar. 85 % av lokförarna har alltså en övertid som understiger 100 timmar; man är inte ens i närheten av det tillåtna antalet övertidstimmar. Det uppges att man heller inte har överskridit det antalet i något fall. Det är väl denna officiella statistik man får hålla sig till.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om planerna på nya
tågjärjelinjer*

Anf. 77 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag har i denna mycket snabba fråga bara hållit mig till tidningsartikeln, och det är intressant att höra de siffror som kommunikationsministern nämner.

I svaret sägs ju också att personalminskningen har skett helt inom ramen för ingångna avtal. Det är då litet besynnerligt att ordföranden i lokpersonals yrkesorganisation i artikeln i tidningen Statsanställd har en något annorlunda kommentar. Det sägs där bl. a. att brist på lokförare är besvärande och kommer att öka, om inte trafiken minskar. Jag vill fråga kommunikationsministern: Det är väl ändå inte meningen att lösa problemet med bristen på lokförare genom att minska tågtrafiken?

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1985/86:228 om planerna på nya tågjärjelinjer

Anf. 78 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Per Olof Håkansson har mot bakgrund av vissa uppgifter i massmedia rörande en tågjärjelinje mellan Malmö och Travemünde samt regeringens uppdrag nyligen till SJ att utreda alternativa tågjärjeleder frågat mig vilka initiativ jag är beredd att ta för att hävda möjligheterna till samlade lösningar där bedömningen sker i ett samhällsekonomiskt perspektiv.

De svenska, danska och västtyska järnvägsförvaltningarna har tidigare slutit avtal om att öppna en ny tågjärjeled mellan Helsingborg och Köpenhamn, den s. k. Dan Link. Dessutom har representanter för svensk industri framfört önskemål om en direkt tågjärjeförbindelse mellan södra Sverige och Västtyskland. Vidare finns i Västsverige planer på en tågjärjeförbindelse mellan Göteborg och Danmark.

Mot den här bakgrunden har SJ nyligen fått regeringens uppdrag att tillsammans med det nya förvaltningsbolaget i SJ-koncernen, AB Swedcarrier, dels utreda förutsättningarna att ytterligare utöka kapaciteten på Dan Link, dels utarbeta ett förslag till utformning av en kompletterande tågjärjeförbindelse mellan Sverige och kontinenten. De kompletterande leder som skall övervägas är dels en direkt förbindelse mellan södra Sverige och Västtyskland, dels en förbindelse mellan Göteborg och Danmark.

Utgångspunkten för utredningen är att inom ramen för SJ:s ekonomiska mål beakta näringslivets behov av effektiva och störningsfria kontinentförbindelser, vilket i ett samhällsekonomiskt perspektiv är ytterst angeläget. Några ytterligare initiativ från min sida, utöver det nämnda regeringsuppdraget, anser jag för närvarande inte vara nödvändigt.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om dubbelspår på
järnvägssträckan
Kungsbacka-Göteborg*

Anf. 79 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Först ber jag att få tacka kommunikationsministern för svaret. Men jag måste säga att det i sak var ett dåligt svar. I slutet av svaret sägs ju att kommunikationsministern för närvarande inte är beredd att ta några ytterligare initiativ. Med anledning därav kan man spekulera på följande sätt: Är det fråga om att, genom att just nu vara litet försiktig, legitimera det som tycks vara på gång – om man nu får tro massmedia? Är det således fråga om att legitimera att man går in och tar över ansvaret för en struktur som SJ eller SJ närstående företag har svarat för? I svaret refereras till den s. k. Dan Link och till vad som skett på några ställen i samband med det projektet. Låt oss därför ett ögonblick fundera över detta. Det som eventuellt kommer att hända kan ju innebära att underlaget för Dan Link kraftigt reduceras. Mot den bakgrunden finns det kanske skäl att ta ett kraftfullt initiativ.

En annan fråga som man börjar fundera över när det gäller resonemanget kring det uppdrag som SJ-koncernen och SJ närstående företag fått är uppenbarligen: Är det meningen att denna utredning skall visa vem som skall vara operatör vad gäller en kommande färjelinje, eller avser regeringen att släppa fram helt privata intressen och t. o. m. sådant som strider mot SJ:s intressen när det gäller att operera med eventuellt kommande tåg färjelinjer?

Jag kan bara konstatera att vår nuvarande kommunikationsminister inte skiljer sig särskilt mycket från de kommunikationsministrar – vi har ju haft en rad sådana – som vi har sett här i talarstolen under de senaste sju till tio åren. Alla har de ett gemensamt. De har nämligen velat tillsätta utredningar i stället för att kraftfullt agera och klara ut rådande beslutssituation, för att undvika en sådan osäkerhet som nu råder. Man bör alltså klara ut vem det är som skall fatta beslut och när ett klarläggande kan komma.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1985/86:232 om dubbelspår på järnvägssträckan Kungsbacka-Göteborg

Anf. 80 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Margareta Fogelberg har frågat mig om jag kommer att bli den kommunikationsminister som gick till historien för att han på en gång löste ett besvärande trafik- och miljöproblem genom att ge SJ resurser till dubbelspår för pendeltåg mellan Kungsbacka och Göteborg.

Jag har tyvärr inga möjligheter att för Margareta Fogelbergs räkning spå vem som kommer att finnas med i järnvägens historiebok. Jag vill dock klargöra att västkustbanan är en bandel där en utbyggnad kan bedömas som mycket angelägen.

SJ har nyligen byggt färdigt en etapp med dubbelspår och projekterat för en fortsatt utbyggnad. Regeringen har också i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full syssesättning tagit med en satsning på västkustbanan. Satsningen inrymmer dubbelspår bl. a. på en sträcka mellan Göteborg och Kungsbacka.

När dubbelspår hela vägen från Göteborg till Kungsbacka för bl. a. pendeltågstrafik kan byggas beror dock till stor del på de berörda trafikhuvudmännens ekonomiska intresse. Enligt riksdagens riktlinjer gäller nämligen att trafikhuvudmännen i länen har att svara för tåginvesteringar som behövs för den lokala och regionala trafikförsörjningen.

Detta betyder att det finns en plats också för Margareta Fogelberg i framtidens järnvägshistoria, om hon kan få sina lokala och regionala beslutsfattare att stödja pendeltåginvesteringar mellan Göteborg och Kungsbacka.

Anf. 81 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det positiva svaret att det som jag har frågat efter nu finns med i en nordisk handlingsplan.

Innan jag går vidare vill jag, även om det är en månad sedan han tillträdde, passa på att önska Sven Hulterström lycka till i hans nya ämbete. Jag vill också gratulera regeringen till att ha upptäckt ännu en av Sveriges goda sidor och hämtat en minister från västkusten.

Pendeltågstrafiken mellan Göteborg och Kungsbacka får bli en angelägenhet i första hand för kommunerna och lokaltrafiken att lösa. Dubbla järnvägsspår är emellertid den första förutsättningen, och den investeringen måste SJ göra.

Sven Hulterström vet bättre än de flesta vad den stora anhopningen av både bilar och bussar betyder för Göteborgs centrala delar med parkerings-svårigheter, buller och luftföroreningar. Aldrig någonsin har väl förurningens orsaker och effekter diskuterats så livligt som i den senaste valrörelsen. När regeringen utsåg en särskild miljöminister steg naturligtvis våra förväntningar på snabba åtgärder mot sådant som vi redan vet hur vi kan hantera. Därför känns det särskilt angeläget att ställa just den här frågan till Sven Hulterström, eftersom han som kommunstyrelseordförande i Göteborg tillsammans med övriga Hallandskommuner redan i våras gjorde en framställning i detta ärende till det departement där han nu själv är chef.

Herr talman! Ord och handling sägs vara ett hos mannen. Nu har Sven Hulterström chansen.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1985/86:231 om etiska regler vid tilldelning av aktieposter

Anf. 82 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Lennart Pettersson har frågat finansministern dels hur han ser på behovet av etiska regler vid tilldelning av aktieposter och priset på dessa aktier för särskilt utvalda personer, dels vilka åtgärder statsmakterna kan vidta för att sådana etiska regler kommer till stånd.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Nyemission sker genom medverkan av bolagsstämman. Om ett förslag till

nyemission innebär avvikelse från den företrädesrätt att teckna nya aktier som normalt tillkommer aktieägarna i ett bolag skall skälen till avvikelsen särskilt anges.

Ett aktiebolag bestämmer således fritt över vilka som skall tilldelas aktier i samband med en nyemission. Det är inte ovanligt att nyemissioner riktas till vissa personer.

Bankinspektionen har i ett cirkulär uttalat sig om tilldelning av aktier i samband med introduktion av bolag för registrering vid Stockholms fondbörs och på OTC-marknaden. Uttalandet syftar bl. a. till att förhindra att vissa kategorier av personer på ett osunt sätt gynnas vid tilldelningen. Vidare sägs att en introduktion inte bör ske i två steg och till olika kurser. Uttalandet gäller, med hänsyn till bankinspektionens tillsynsområde, endast bankers och fondkommissionsbolags medverkan vid introduktioner.

Jag har från fondbörsen inhämtat att frågan om riktade emissioner är föremål för diskussioner i en av börsstyrelsen tillsatt börsetisk arbetsgrupp. Vidare har Näringslivets börskommitté utfärdat rekommendationer i frågor som berör aktiehandeln.

Utan att gå in på det enskilda fall Lennart Pettersson tagit som utgångspunkt för sin fråga kan jag således konstatera att vägledande uttalanden om tilldelning av aktieposter redan finns för vissa situationer. Jag har emellertid för avsikt att med börsstyrelsen ta upp frågan om behovet av regler beträffande nyemissioner och i samband därmed diskutera om det finns behov av att närmare kunna undersöka emissioner där förfarandet kan ifrågasättas från etiska utgångspunkter.

Anf. 83 LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag betraktar det som positivt. Låt mig säga att bakgrunden till frågan är den s. k. Leo-affären. Den har väckt betydande uppmärksamhet som ett ovanligt flagrant exempel på hur ett litet antal direktörer har kunnat tjäna mångmiljonbelopp genom att tilldela sig stora aktieposter till låga priser inför en kommande börsintroduktion. Som löneministern har påpekat kan detta inte klaras ut med nuvarande etiska regler. Därför behövs det nya regler.

Denna fråga har två aspekter. Den första aspekten är den allmänna samhällseliga. Det är inte lätt att vara löneminister som Bengt K. Å. Johansson och få ta hand om sådana här affärer och samtidigt försöka övertyga löntagarna om att de skall hålla igen på sina krav i den kommande avtalsrörelsen för att samhällsekonomin inte skall gå över styr. Den andra aspekten är att vi har en mer specifikt förlorande part, nämligen småaktieägarna. Aktiespararnas riksförbund, som representerar dessa, har med rätta reagerat. Denna affär innebär nämligen att det i sista hand är de mindre aktieägarna som får vara med och betala den här notan till dem som har gjort de stora förtjänsterna.

Leo-affären är som sagt ett bra åskådningsexempel på ett ganska vanligt problem, nämligen riktade emissioner. Nu säger löneministern i sitt svar att man har rätt att göra riktade emissioner. Å andra sidan sägs det i aktiebolagslagen att alla aktieägare skall behandlas lika. Det har inte skett i detta fall, det är helt uppenbart. Dock är det naturligtvis en lång väg mellan

att konstatera att en tvivelaktighet har begåtts, för att inte säga något ännu mer, och att få rätt i regelrätta domstolsförhandlingar. Därför behövs de etiska reglerna. Jag hoppas att löneministern vid de kontakter han tar verkligen ser till att vi får dessa förändringar så att vi får en utbyggnad av de etiska reglerna.

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om bättre löne- och
arbetsvillkor för
professorer m. fl.*

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1985/86:234 om bättre löne- och arbetsvillkor för professorer m. fl.

Anf. 84 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat utbildningsministern vilka initiativ regeringen är beredd att ta för att påtagligt förbättra löne- och arbetsvillkor för professorer och andra lärare inom högskolan. Jag besvarar frågan.

Jag begränsar svaret till professorernas löner.

I ett avtal i maj 1985 kom arbetsgivarverket och de statsanställdas huvudorganisationer överens om att professorer, utom professorer vid medicinsk fakultet, skulle överföras till chefslöneavtalet fr. o. m. den 1 juli 1985. Detta innebär att lönerna fastställs individuellt för varje professor genom beslut i den partssammansatta chefslönenämnden, där frågan för närvarande bereds.

Anf. 85 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det var ett något formellt svar. Jag frågade vilka initiativ som regeringen kunde tänkas ta och fick reda på den formella tågordningen i sammanhanget.

Anledningen till att jag ställde frågan till utbildningsministern är att det gäller en viktig utbildningspolitisk fråga. Det är viktigt att vi kan behålla goda lärarkrafter vid våra högskolor, eftersom lärarnas kvalitet är av avgörande betydelse för den kvalitet vi sedan får på de högskoleutbildade.

Det är uppenbart att den internationellt sett mycket låga lönesättning vi har för dessa personalgrupper kan göra det svårt för oss att behålla de goda krafterna. I vissa fall kan det vara näringslivet som drar, i andra fall kanske man söker sig utomlands. Dessutom kan det vara så att kvalificerade personer över huvud taget inte söker sig till den akademiska banan därför att den inte ser ut att ge särskilt ljusa framtidsutsikter.

Jag fick alltså inget egentligt svar på min fråga utan bara en redovisning av den formella handläggningen. Vi vet att det är en mycket stor oro, inte minst bland professorerna, som har uppfattat situationen så att de kommer att få utomordentligt begränsade lönelyft, åtminstone i förhållande till vad man skulle kunna förvänta.

Jag vet att det är mycket svårt att få upp statsråd en andra gång i frågedebatterna, men jag tar mig ändå friheten att ställa frågan: Kan statsrådet lugna de oroliga professorerna med beskedet att det kommer att bli fråga om påtagliga förbättringar av lönenivån för denna grupp?

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Om bättre löne- och
arbetsvillkor för
professorer m. fl.*

Anf. 86 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Om en fråga bereds i de former som parterna kommit överens om och det arbetet pågår skall inte regeringen ingripa i den frågans behandling. Jag tror inte jag kan säga att alla blir nöjda med det resultat som så småningom kommer fram från chefslönenämnden. Det vore att gå för långt.

Anf. 87 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Den hänvisning som statsrådet gör vilar fortfarande på formella grunder. Som jag ser det är detta en viktig utbildningspolitisk fråga, där regeringen har ett ansvar, inte bara som arbetsgivare utan som ansvarig för högskoleutbildningen.

Jag efterlyste inte något besked om huruvida professorerna, som är mest aktuella i detta fall, kommer att bli nöjda eller inte. Jag inser att det är en ogörlig uppgift att lämna ett sådant besked. Däremot ville jag veta om man kan räkna med att den här processen kommer att leda till en påtaglig förbättring av lönenivån för professorerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:207 av *Daniel Tarschys m. fl.*

1985/86:208 av *Bengt Harding Olson* och *Rolf Clarkson*

1985/86:209 av *Lars Werner m. fl.*

1985/86:210 av *Stig Josefson m. fl.*

1985/86:211 av *Ingbritt Irhammar*

1985/86:212 av *Kaj Larsson m. fl.*

1985/86:213 av *Alf Wennerfors*

1985/86:214 av *Gösta Andersson m. fl.*

1985/86:215 av *Ingvar Eriksson m. fl.*

Ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa, m. m. (prop. 1985/86:60)

1985/86:216 av *Erling Bager m. fl.*

1985/86:217 av *Alf Svensson*

1985/86:218 av *Kjell A. Mattsson m. fl.*

1985/86:219 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

1985/86:220 av *Lars Werner m. fl.*

1985/86:221 av *Elver Jonsson* och *Lars Sundin*

Ändrade grunder för bestämmande av den statliga bostadslåneräntan (prop. 1985/86:63)

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 27 november

1985/86:73 av *Ulla Tillander* (c) till socialministern om familjedaghemmens status inom barnomsorgen:

Missnöjet bland dagbarnvårdarna har i dagarna tagit sig uttryck i landsomfattande demonstrationer. Dessa riktar sig huvudsakligen mot det egna facket, Kommunalarbetareförbundet, och dess ordförande. När man tittar närmare på saken så är det missnöjet befogat.

Den grundläggande oro som finns bakom och under demonstrationerna mot ett dåligt avtal gäller frågan hur man egentligen värderar dagbarnvårdarnas arbete. Det är inte fråga om värderingen av deras arbete från de föräldrars sida som tar dagmammornas tjänster i anspråk. Uppskattningen från deras sida är i allmänhet mycket hög. Nej, det är fråga om den socialdemokratiska regeringens värdering av dagmammornas insatser och den roll man vill tillmäta dem i barnomsorgen också sett i ett längre perspektiv. Att socialdemokraterna inte anser familjedaghem som ett fullvärdigt alternativ, det har framkommit i några debatter och i ställningstaganden både i riksdagen och ute i kommunerna.

Proteststormen som har brutit ut riktar sig mot avtal som man anser är dåliga, och frågan är: Vilka andra kommunalanställda skulle acceptera ett lönesystem som det föreslagna?

Det är alltså ingen hemlighet att man på socialdemokratiskt håll aldrig har varit speciellt förtjust i systemet med familjedaghem. Där betraktas kommunala daghem som den allena saliggörande tillsynsformen. Andra former accepterar man bara till nöds. Man kan fråga sig om inte just det fackliga agerande som har väckt proteststormen är en avspeglning av den inställning som socialdemokraterna så många gånger har gett uttryck åt. Protesterna riktar sig alltså mot den uppfattning som bromsar och hindrar att familjedaghemmen får utgöra fullgoda alternativ.

Jag vill till socialministern ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att ändra på sin tidigare inställning och klart och tydligt deklarerat att familjedaghem bör ha samma värde och status som varje annan tillsynsform inom barnomsorgen och alltså kan gälla som ett fullvärdigt alternativ?

den 28 november

1985/86:74 av *Per Stenmarck* (m) till justitieministern om rättegångskostnaderna i skatteprocesser:

Praktiskt taget dagligen kommer rapporter om enskilda människor som drivit skatteprocesser mot staten. En del av dessa människor har vunnit sina processer, men till ett mycket högt pris. Den enskilde tvingas nämligen alltid

*Meddelande om
interpellationer*

Prot. 1985/86:39
28 november 1985

*Meddelande om
interpellationer*

stå för sina egna rättegångskostnader, oavsett domstolens utslag.

Den fråga som uppstår är: Skall rätt få heta pengar? Är det rimligt att någon skall tvingas avstå från att driva en rätts sak, därför att det bara är staten som har de ekonomiska resurserna att få rätt?

Självfallet är svaret nej. Ändå blir detta ofta konsekvensen, därför att parterna i skattemål alltid bestrider sina egna kostnader. Det innebär att även om skattemyndigheten förlorar målet tvingas den enskilde stå för kostnaderna för nödvändig juridisk expertis och extra utredningar. En önskan att få rätt mot staten kan, i värsta fall, sluta i ekonomisk ruin. Staten har givetvis alltid råd, eftersom vi alla, gemensamt, står för dess kostnader.

Den princip som självfallet borde gälla är att en enskild, som segrar i en skatteprocess, inte skall drabbas av några kostnader.

En tjänsteman på justitiedepartementet säger så här i en tidningsintervju: "Det är av ekonomiska skäl inte realistiskt med en reform som innebär att staten ersätter processkostnaderna för den som vinner ett skattemål i förvaltningsdomstolarna."

Självfallet måste sparsamhet inom det offentliga också gälla skatteförvaltningen. Men vi riskerar att komma ut på utomordentligt hal is, om kostnaderna hålls nere på bekostnad av rättssäkerheten.

Vi riskerar en situation där staten segrar, inte av juridiska skäl, utan av det skälet att den enskilde inte har råd att få rätt.

Troligen hänger hela frågan samman med en gammal traditionell syn på det offentliga som ofelbart. Ämbetsmannen stod på den enskildes sida, som en garant för en opartisk behandling i alla situationer. Läget blir ett annat, när staten i stället deltar i en tvåpartsprocess och den enskilde inte har ekonomiska förutsättningar att bevisa sin rätt.

Vilka åtgärder är justitieministern beredd att vidta för att enskilda människor, såsom segrande part i skatteprocesser, inte skall behöva drabbas på sätt som beskrivits i interpellationen?

Är justitieministern beredd att ta sådana initiativ att enskilda människor som frias i en skatteprocess inte skall behöva stå för rättegångskostnaderna?

1985/86:75 av *Per Stenmarck* (m) till industriministern om regional börshandel i Malmö:

Den s. k. börsmarknaden är föremål för en omfattande reglering. I regelsystemet ingår såväl lagar, andra författningar och avtalsvillkor som rekommendationer utan någon formellt bindande verkan. Vidare står fondbörsen under tillsyn av bankinspektionen.

Mot bakgrund av det, under flera år, kraftigt ökade intresset för aktiemarknaden har detta regelsystem också tilldragit sig ett betydande intresse.

Fram till 1980 fanns lagstadgad möjlighet att etablera flera fondbörser i Sverige. Kungl. Maj:t var tillståndsgivare. Detta framgick av lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet.

Fr. o. m. den 1 januari 1980 regleras fondbörsverksamheten av lagen (1979:749) om Stockholms fondbörs (LSF) och förordningen (1979:996) om Stockholms fondbörs samt i fondkommissionslagen (1979:748).

Av lagen om Stockholms fondbörs framgår i 2 § följande: "Fondbörsverksamhet får här i riket utövas endast av Stockholms fondbörs."

Frågan om detta börsmonopol var ingen tvistefråga när monopolet infördes. Detta framgår av förarbetena till lagen. Så gott som samtliga remissinstanser tillstyrkte Stockholms fondbörs ensamrätt att driva denna verksamhet.

Under senare år har frågan fått förnyad aktualitet, dels efter inrättandet av den s. k. OTC-marknaden, dels genom ett ökat intresse att bedriva lokal aktiehandel.

Med anledning av utvecklingen av OTC-marknaden föreslogs i proposition 1983/84:164 ett tillägg till 2 § i lagen om Stockholms fondbörs. Det undantag från börsmonopolet som där görs avsåg att möjliggöra en effektiv OTC-handel i Stockholms fondbörs lokaler.

Diskussioner har förts i olika delar av landet om bildandet av lokala aktiemarknader. Det man önskat uppnå är en lokal handel med aktier i mindre och medelstora företag, huvudsakligen med placering inom den egna regionen.

Bankinspektionen konstaterar i ett yttrande (26 april 1984) att det inte finns några särskilda lagregler för lokala aktiemarknader.

Den slutsats man kan dra av bankinspektionens skrivelse är att man värnar hårt om börsmonopolet. Eventuell lokal aktiehandel skulle komma att omgärdas med kraftiga restriktioner.

Med de begränsningar för en lokal aktiehandel som bankinspektionen menar är nödvändiga – geografisk avgränsning till ett län, att aktiehandel inte får inrymmas i särskilda lokaler etc. – är det uppenbart att en ändring av lagtexten är nödvändig för att tillgodose de önskemål som finns på olika håll runt om i landet.

Den diskussion som borde kunna föras gäller möjligheten att etablera ett mindre antal regionala börser i Sverige. Det kan exempelvis gälla Malmö, Göteborg och Stockholm – i det senare fallet vid sidan om den handel som bedrivs vid Stockholms fondbörs. Givetvis kan ytterligare någon region bli aktuell. Börserna kan ha egna regionala styrelser, eventuellt lydande under styrelsen för Stockholms fondbörs.

Fördelen med att etablera ett antal regionala aktiebörser är att man därmed kan tillvarata sådana företag som normalt hamnar utanför den etablerade börserna.

I en promemoria från Skånes Handelskammare gör man bedömningen att allmänhetens intresse för att köpa aktier i företag, etablerade på en lokal aktiemarknad, är relativt stort. Detta beror dels på det allmänt stora intresset för aktiemarknaden, dels på det stora intresset för företag etablerade inom den egna regionen.

Att ge möjlighet att etablera en regional aktiemarknad är förmodligen ett bra sätt att ge en region en vitamininjektion. För Malmö med omnejd kan man nog bedöma att ett upphävande av börsmonopolet, och därmed en möjlighet att starta en regional börsmarknad, skulle innebära stora möjligheter.

Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidta för att möjliggöra etablerandet av regional börshandel i Malmö?

*Meddelande om
interpellationer*

I ingen högskoleregion i landet är högskoleutbildningen så koncentrerad som i Stockholmsregionen. Visserligen finns det ett stort antal högskolor inom Stockholmsområdet, men de är specialiserade – universitetet, de konstnärliga högskolorna, tekniska högskolan, Karolinska institutet etc.

Det är i olika sammanhang omvittnat att benägenheten till studier minskar med avståndet till studieorten. Även i en så koncentrerad region som Stockholmsområdet, med förhållandevis väl utbyggda kollektiva färdmedel, blir avstånden i många fall ett hinder för högre studier. I U 68-utredningen (SOU 1973:2) angavs 45 minuter som ett acceptabelt reseavstånd mätt i tid. För stora delar av södra Stockholmsregionen liksom för länets nordligaste delar är dock den dubbla restiden vanlig för studerande vid universitetet i Frescati. Det finns också ett tydligt samband mellan avståndet till universitetet och andelen universitetsstuderande i olika kommuner.

En undersökning gjord vid planeringskontoret i Haninge kommun visar att i kommunerna i universitetets närhet, Danderyd, Lidingö, Nacka, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg och Täby, läste genomsnittligt 3,6 % av befolkningen vid universitet. Genomsnittet för kommunerna på två mils eller större avstånd från universitetet, Botkyrka, Norrtälje, Nynäshamn, Sigtuna, Södertälje, Upplands-Bro och Värmdö, var 0,8 %.

Givetvis måste man räkna med att många andra faktorer än avståndet bidrar till de mycket stora skillnader i benägenheten till universitetsstudier som materialet visar. I hög grad är det en del av den sociala segregering som allmänt präglar Stockholmsregionen. Sambandet mellan avstånd och benägenhet till universitetsstudier är dock så slående att man måste bedöma att det här är en viktig faktor. Intervjuundersökningar som ingår i den redan citerade Haningeundersökningen visar också att restiden upplevs som ett stort problem av många studerande från denna kommun.

Man måste också räkna med att avstånden i särskilt hög grad utgör problem för äldre studerande och studerande som läser på halvfart och förenar studier med förvärvsarbete. Halvfartsstudierna är i allmänhet förlagda till kvällstider, då kommunikationerna är sämre än annars och restiderna ofta blir längre och än mera påfrestande.

En viktig åtgärd för att motverka de stora klyftorna i Stockholmsregionen bör vara att decentralisera universitetsutbildningen. Det finns utan tvivel underlag för åtminstone en högskola av typ "universitetsfilial" i den södra delen av Stockholmsregionen. Redan nu bor de ca 5 000 universitetsstuderande i kommunerna inom Stockholms län söder om Stockholm. Intervjuer gjorda i Haninge kommun tyder på att det är en mycket stor majoritet av de universitetsstuderande och avgångselever i högskoleförberedande utbildningar som är bosatta i den kommunen som skulle föredra att studera vid en lokal högskola. Det finns anledning att räkna med att intresset i andra söderkommuner med lika långa eller längre restider till Frescati inte är mindre.

Om man gör en försiktig bedömning och antar att motsvarande en tredjedel av de universitetsstuderande från söderkommunerna skulle söka

sig till en ny högskola i södra Stockholmsregionen, skulle detta ge ett elevunderlag på 1 500–2 000 elever, vilket torde vara ganska normalt för regionala högskolor i landet. Om man räknar med att benägenheten till högskolestudier inom de områden som nu täcks av Stockholms universitet skulle för söderkommunernas del närma sig högst genomsnittet för Stockholms län – 2,7 % av befolkningen – och att huvuddelen av dessa skulle söka sig till en lokal högskola, ger detta ett elevunderlag på uppåt 10 000 studenter, vilket är jämförbart med universiteten i Luleå och Linköping.

Det finns mot den här bakgrunden starka skäl som talar för en högskola för södra Stockholmsregionen. För Stockholms universitets del skulle det innebära en minskad belastning, vilket förmodligen skulle ge många kvalitativa fördelar. Även om den södra högskolan skulle utvecklas enligt det maximala alternativet skulle Stockholms universitet i Frescati fortsätta att vara en utomordentligt stor utbildningsenhet. För de studerande från södra Stockholmsregionen skulle den stora belastning som resorna innebär minska på ett avgörande sätt. För stora grupper människor för vilka de långa resorna till Frescati i dag är ett hinder skulle möjligheten till högskolestudier öppnas. För kommunerna i södra Stockholmsregionen skulle en högskola av detta slag innebära en allmän stimulans och bidra till strävandena att minska den stora obalans som för närvarande råder i regionen i ekonomisk, socialt och sysselsättningsmässigt avseende.

En högskola i södra Stockholmsregionen borde kunna ge ett förhållandevis brett utbud av kurser i första hand i ämnen med stort elevunderlag, som språk, samhällsvetenskapliga, ekonomiska och sociala ämnen samt vissa naturvetenskapliga ämnen. Det finns också ett klart intresse av att förlägga tekniska utbildningar till den södra regiondelen. Hur brett utbildningsutbudet kan bli är givetvis beroende av vilket elevunderlag man slutgiltigt räknar med. Mycket talar för en successiv utbyggnad.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om att få ställa följande fråga till chefen för utbildningsdepartementet:

Är statsrådet beredd att ta initiativ till att utreda frågan om en högskola för södra Stockholmsregionen?

1985/86:77 av Görel Bohlin (m) till statsrådet Bengt Göransson om kostnadsansvaret för vissa arkeologiska utgrävningar:

I en debatt i somras mellan statsrådet Göransson och mig diskuterades utbyggnadsplanerna i Sigtuna. Jag hävdade då att, till följd av de orimligt höga kostnaderna för utgrävningarna som enbart drabbar byggherren, här kommunen, denna sökte speciella utvägar för sina om- och utbyggnadsplaner, nämligen att koncentrera placeringen av två varuhallar till en plats i den gamla staden, kvarteret Kyrkolunden, vilket innebär ett otypligt och stort utbyggnadsförslag. Man vill också använda en ny grundläggningsmetod som leder till att man lägger "lock" över fornlämningarna i den s. k. svarta jorden. I ett annat byggprojekt, Nunnan, överexploateras enligt förslaget det känsliga området vid den gamla prästgården och kyrkoruinen S:t Per genom ett trevåningshus för äldreboende.

Exemplen illustrerar hur byggherren – i detta fallet kommunen via sitt

bostadsföretag – tvingas söka nedbringa utgrävningskostnaderna till förfång för utformning och lämplighet i den speciella miljön innebärande också att vi går miste om arkeologiska fynd, som kunnat ge oss viktiga kunskaper om vår historia.

Riksantikvarieämbetet har besvärat sig över länsstyrelsens beslut att fastställa stadsplanen för bostadsområdet Nunnan och har i sina besvär skarpt kritiserat stadsplanerna för såväl Nunnan som Kyrkolunden.

För närvarande remissbehandlas betänkandet SOU 1985:13 "Fornlämningar och exploatering", och enligt vad jag erfarit är kommuner med erfarenhet av utgrävningskostnaderna kritiska till den nuvarande ordningen beträffande kostnadsansvaret mellan stat och byggherre, medan länsstyrelsernas majoritet anpassligt yttrar sig till förmån för utredningens förslag på denna punkt.

Kan statsrådet Göransson tänka sig att vid utformningen av en eventuell proposition ta hänsyn till faktorer som indirekt kommit fram och som inverkar på hur och om angelägna utgrävningar skall ske?

Är statsrådet beredd att acceptera att staten har ett kostnadsansvar vid utgrävningar av riksintresse samt klart markera var gränsen för kostnadsansvaret för staten på grund av riksintresse bör ligga?

32 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 november

1985/86:239 av *Birthe Sörestedt* (s) till justitieministern om nya lokaler för polisen i Malmö:

Polisen i Malmö har i flera år varit i behov av nya lokaler. De nuvarande är hårt slitna, vilket bl. a. medfört att arrestlokalerna utdömts. Byggnadsstyrelsen har på regeringens uppdrag ansvarat för projektering av en ny förvaltningsbyggnad för polis och allmänt häkte i Malmö. Projekteringsarbetet är nu slutfört, och jag vill med anledning av detta fråga justitieministern följande:

Kommer förvaltningsbyggnaden för polis och allmänt häkte i Malmö att kunna byggas under nästa budgetår?

1985/86:240 av *Magnus Persson* (s) till utbildningsministern om fastighets- och bostadsförvaltning som högskoleutbildning:

Värdet på Sveriges byggnadskapital beräknas till drygt 2 000 miljarder kronor, vilket utgör tre fjärdedelar av landets realkapital. Huvuddelen av landets realkapital utgörs således av byggnader.

Det är mot denna bakgrund anmärkningsvärt att ingen utbildning på högskolenivå finns för fastighets- och bostadsförvaltare. Detta faktum har tidigare uppmärksammats, vilket ledde till att bostadsdepartementet tillsatte

en arbetsgrupp för att kartlägga behovet av en sådan utbildning.

Arbetsgruppen överlämnade i november 1982 förslag om att högskoleutbildning för fastighets- och bostadsförvaltning skulle införas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga utbildningsministern:

Avser utbildningsministern att fullfölja arbetsgruppens och UHÄ:s förslag rörande högskoleutbildning inom området fastighets- och bostadsförvaltning?

1985/86:241 av *Kurt Ove Johansson* (s) till kommunikationsministern om bedömningen av körkortsärenden:

Likhet inför lagen är en av hörnstenarna i en demokrati. Tilltron till det svenska rättsväsendets oförvitlighet är stark. Vissa händelser under senare tid har emellertid upprört allmänhetens rättskänsla, och många har börjat ifrågasätta om vi verkligen är lika inför lagen. Det är allvarligt.

Bakom allmänhetens ökade oro återfinns bl. a. några fall av flagranta trafiköverträdelser av personer i hög tjänsteställning. Trots att de överskred gällande fartgränser med 66 km/tim fick de ändå behålla sina körkort. En undersökning som TT gjort av ett femtiotal liknande fall, hämtade från både kammarrätter och länsrätter, visar att de nya reglerna om en mer individualiserad bedömning av körkortsärenden kan leda till mycket olika bedömningar, trots att förseelserna varit likartade. Tendensen tycks vara att väletablerade personer som har en bra bil och kör många mil i tjänsten har goda chanser att slippa få sitt körkort indraget trots grova överträdelser av fartgränserna. En sådan utveckling är otillfredsställande och kan leda till att allmänhetens förtroende för vårt rättsväsende rubbas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att låta utvärdera reglerna för individuell bedömning av körkortsärenden och ta initiativ till förändringar av dessa om den nuvarande tillämpningen visat sig leda till alltför stora skillnader i bedömningarna?

33 § Kammaren åtskildes kl. 16.31.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren